

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete, 15 hp, för specialpedagogexamen

VT 2022

Fakulteten för lärarutbildningen

Att stärka relationer i klassrummet -

Specialpedagogens vägledning och organisationens förutsättningar

Emma Cronemark

Helene Ljöfberg

Författare

Emma Cronemark och Helene Löfberg

Titel

Att stärka relationer i klassrummet -

Specialpedagogens vägledning och organisationens förutsättningar

Engelsk titel

Strengthening relationships in the classroom - Special education teacher's
guidance and the organization's conditions

Handledare

Lisbeth Ohlsson

Bedömande lärare

Daniel Östlund

Examinator

Daniel Östlund

Sammanfattning

Studiens syfte är att undersöka lärares och specialpedagogers olika förutsättningar och tillvägagångssätt för att lyckas med det relationsskapande arbetet med elever i klassrummet. Studien belyser hur lärare skapar goda relationer till sina elever, vilka utmaningar som kan uppstå och hur specialpedagogerna i sitt uppdrag kan vägleda lärarna i detta arbete. Rektorns roll samt hur organisationen ger möjlighet att främja det relationsskapande arbetet med eleverna beskrivs. Studien bygger på kvalitativa intervjuer med lärare, specialpedagoger och rektor på en F-9 skola, där vi valt att fokusera på årskurserna F-3. Studien tolkas utifrån sociokulturell teori med fokus i den relationella teorin och i systemteori. Flera delar utifrån den sociokulturella teorin är användbara utifrån studiens syfte och frågeställningar, såsom ontologisk och epistemologisk grundtanke samt relationellt perspektiv. Systemteori är användbar när olika system i en verksamhet ska utforskas, därför har vi även valt att ta utgångspunkt i denna teori. De olika systemen påverkas av varandra, vilket ofta sker på en skola.

Resultatet visar att specialpedagogen kan hjälpa lärarna att lyfta blicken och hitta lösningar i arbetet med eleven, vilket kan stärka deras relation. Genom att vara behjälplig vid dokumentering och specifika anpassningar anses specialpedagogen kunna bidra till ett klimat som gynnar relationsskapande mellan lärare och elev. Trots att känslan av tidsbrist infinner sig hos lärarna anser de att de har goda organisatoriska förutsättningar för att relationen till eleverna ska kunna stärkas. Dock önskade lärarna mer specialpedagogiskt stöd i enskilt arbete med elever. Enligt rektorn i studien behöver enheten arbeta med att förtydliga de olika professionernas uppdrag och öka medvetenheten hos lärarna kring vikten av att undervisningen måste anpassas utifrån den elevgrupp som finns för att stärka relationerna mellan lärare och elever.

Ämnesord: organisation, pedagogik, relationell teori, relationsskapande, relationsstärkande, sociokulturell teori, specialpedagogiskt stöd, systemteori.

Author

Emma Cronemark och Helene Löfberg

Title

Strengthening relationships in the classroom - Special education teacher's guidance and the organization's conditions

Supervisor

Lisbeth Ohlsson

Assessment teacher

Daniel Östlund

Examiner

Daniel Östlund

Abstract

The study describes the different conditions and approaches of educators and special educators when it comes to contribute in building relationships with students in the classroom. The study sheds light on how teachers create good relationships with their students and challenges that may arise and how special educators can be a help in guiding teachers in this process. The principal's role is also described as well as how the organization provides an opportunity to encourage relationship-building work with students. The study is based on qualitative interviews with educators, special educators and the principal of a school with grades from preschool class to year 9, where we have chosen to focus on grades preschool class to year 3. The study should be interpreted on the basis of socio-cultural theory with a focus on relational theory and systems theory. Several parts based on socio-cultural theory are used regarding the purpose of the study and its question of issues, such as ontological and epistemological thoughts and relational perspective. Systems theory is useful when different systems in school activities are to be explored, therefore we have also chosen to use this theory as our starting point. The different systems interact, which often happens in a school. The results show us that the special educator can help teachers to change focus and to find solutions in their work with the students, which can strengthen their relationship. By being helpful when it comes to documentation and specific adaptations, the special educator is considered to contribute to a climate that favors relationship building between teachers and students. Despite the fact that teachers often have a feeling of lack of time, they believe that they have good organizational conditions/presumptions to strengthen their relationship with the students. However, the teachers wanted more special educational support for individual work with students. According to the principal of the study, the unit needs to work on clarifying the different professions' assignments and increasing the teachers' awareness about adjusting their teaching methods based on the student group they face to strengthen the relationships between teachers and students.

Keywords: organization, pedagogy, relational theory, relationship building, relationship strengthening, socialcultural theory, special education support, system theory.

Förord

Att få skriva en studie tillsammans med en annan person på detta sätt är en stor erfarenhet och har skapat en vänskap för livet!

Att våra familjer har stått ut med oss dessa tre år av studier till specialpedagoger är också nämnvärt då det varit många långa kvällar med slitiga uppgifter. Vi vill tacka er, våra respektive och barn för att ni stått ut med oss under denna tid! Speciellt vill vi tacka Helenes son Simon som hjälpt oss i bildskapandet i uppsatsen och Emmas syster Sofia som hjälpt oss med översättningen till vår sammanfattning!

Vi vill tacka alla medverkande i vår studie! Det är inte självklart att ställa upp och ta av sin värdefulla arbetstid, mitt under nationella prov och allt annat som ska göras, för att besvara våra frågor. Det största tacket riktar vi till vår handledare Lisbeth Ohlsson som hela vägen stått vid vår sida och hjälpt oss ifrågasätta våra egna tankegångar och som alltid gett oss respons, feedback och varit tillgänglig när vi bett om hjälp. Återigen, tack Lisbeth!

Forskningsprocessen är ingen spikrak gång och vi har arbetat, mest gemensam, men även parallellt till varandra. Detta gör att texten i vissa avseenden kan skilja sig något men vi ser att vi ändå skriver liknande varandra. Helene har haft mest fokus kring teoridelen med sociokulturell teori, relationell teori och systemteorin. Hon har även haft fokus på bakgrund med dess böcker och artiklar. Emma har till största delen ansvarat för delarna metod och tidigare forskning. Resultat, analys och diskussion har vi skrivit gemensamt. Allt som kommit på pränt i studien står vi för tillsammans.

I vår studie använder vi oss av begreppen relationsskapande och relationsstärkande. Det finns både likheter och skillnader i dessa begrepp och vi använder oss av båda för att variera vår text men också för att förtydliga att det finns både ett relationsstärkande och ett relationsskapande arbete och att båda hålls ihop av vartannat. Relationsstärkande arbete kan ses som att relationskompetensen stärks och att relationsskapande är just vad det säger, att skapa relationer till eleven.

Innehåll

1. Inledning	9
1.1 Syfte och frågeställningar	10
1.2 Bakgrund	10
1.2.1 Relationsarbetet	10
1.2.2 Förtroendefulla relationer	11
1.2.3 Fostransstil.....	12
1.2.4 Specialpedagogens roll som handledare	13
1.2.5 Organisation – rektors och elevhälsans ansvar.....	14
2. Tidigare forskning.....	15
2.1 Specialpedagogens roll i arbetet med läraren.....	15
2.1.1 Inkludering i undervisningen	15
2.1.2 Förståelse och medkänsla	15
2.1.3 Samarbete mellan lärare och specialpedagog.....	16
2.1.4 En otydlig roll	17
2.2 Lärares samspel med eleverna	18
2.2.1 Relationens vikt.....	18
2.2.2 Miljön.....	19
2.2.3 Relationskompetens.....	20
2.3 Organisation	21
2.3.1 Organisera för skolframgång.....	21
2.4 Kunskapslucka	22
3. Teoretiska utgångspunkter	22
3.1 Sociokulturell teori.....	22
3.1.1 Centrala begrepp	23
3.2 Relationell pedagogisk teori.....	24
3.1.1 Relationell pedagogik	24
3.1.2 Relationskompetens.....	25
3.1.2 Specialpedagogiska perspektiv	26
3.3 Systemteori.....	27
3.3.1 Systemteoretiska begrepp med relationer i fokus.....	27
3.4 Summering	28
4. Metod.....	29

4.1 Pilotstudie.....	29
4.2 Intervju	30
4.2.1 Öppna eller slutna frågor	30
4.3 Enkät	31
4.3.1 Webb-grupp-enkätintervju	31
4.4 Etiska riktlinjer.....	32
4.5 Urval.....	34
4.6 Genomförande.....	34
4.7 Transkription och analys av data.....	36
4.8 Validitet och reliabilitet.....	36
5. Resultat	37
5.1 Olika faktorerers inverkan på relationer.....	38
5.1.1 Visa intresse	38
5.1.2 Se elevens styrkor.....	38
5.1.3 Organisation	39
5.1.4 Erfarenhet och relationsskapande	39
5.1.5 Vårdnadshavare	40
5.1.6 Utmaningar	40
5.2 Specialpedagogens roll i det relationskapande arbetet.....	41
5.2.1 Specialpedagogens huvudsakliga uppgift	41
5.2.2 Teamwork.....	42
5.2.3 Tillgänglighet.....	43
5.2.4 Utveckling och att vara förebild	44
5.2.5 Stöd i arbetet med eleven	44
5.3 Organisationen som relationsskapande arena	45
5.3.1. Nuläge	45
5.3.2 Önskat läge	47
6. Sammanfattning, analys och slutsatser	48
6.1 Olika faktorerers inverkan på relationer.....	48
6.2 Specialpedagogens roll i det relationskapande arbetet.....	48
6.3 Organisationen som relationsskapande arena	49
6.4 Tolkning utifrån den sociokulturella teorin.....	49
6.5 Tolkning utifrån relationellt perspektiv	50
6.6 Tolkning utifrån systemteori	50

6.7 Slutsatser	52
7. Diskussion	52
7.1 Resultatdiskussion.....	52
7.1.1 Olika faktorerers inverkan på relationer	53
7.1.2 Specialpedagogens roll i det relationskapande arbetet.....	53
7.1.3 Organisationen som relationsskapande arena	54
7.2 Metoddiskussion	55
7.2.1 Intervju.....	55
7.2.2 Webb-grupp-enkätintervju	55
7.3 Reflektion.....	56
7.4 Avslut	57
7.3.1 Implikationer i praktiken och vidare forskning.....	57
Källförteckning.....	58
Bilagor	61
Bilaga 1	61
<i>Missivbrev till specialpedagoger .....</i>	<i>61</i>
Bilaga 2	64
<i>Missivbrev till lärarna .....</i>	<i>64</i>
Bilaga 3	66
<i>Missivbrev till rektor.....</i>	<i>66</i>
Bilaga 4	69
<i>Intervjuguide rektor .....</i>	<i>69</i>
Bilaga 5	70
<i>Intervjuguide specialpedagoger.....</i>	<i>70</i>
Bilaga 6	71
<i>Enkätfrågor till lärarna .....</i>	<i>71</i>

1. Inledning

Under våra yrkesverksamma år som lärare har vi upplevt möten mellan lärare och elever där det funnits goda relationer där klassrumsklimatet varit mera positivt och tillåtande. Vi har även sett situationer där relationen har varit utmanande, där lektionerna varit stökiga, eleverna varit negativt inställda, både till läraren och andra elever och eleverna har upplevts omotiverade. Thornberg (2020) nämner att goda relationer mellan lärare och elev, ett positivt klimat i klassrummet och fokus på lärande bidrar till att eleverna presterar bättre i skolan. Vikten av goda relationer beskriver även Aspelin m.fl. (2020) där relationen mellan lärare och elev är avgörande för elevens pedagogiska utveckling och att det är viktigt att lärare innehar en relationell kompetens. I Skolverkets rapport kring slutbetyg i grundskolan nämns att cirka 16 000 elever saknade behörighet att söka in till gymnasiet (Skolverket, 2021). Då forskning visar att relationen mellan lärare och elever har inverkan på elevers studieresultat och att det idag är många som slutar grundskolan med ofullständiga betyg anser vi att detta är ett vetenskapligt angeläget område att beforska. Genom egna erfarenheter anser vi att kompetensen att möta olika elever i olika situationer inte enbart är något vi har som personlig egenskap utan något som vi under våra verksamma år som lärare fått kunskap kring och utvecklat i mötet med vår omgivning.

Vi funderar på hur vi i vår kommande roll som specialpedagoger skulle kunna hjälpa till i det relationsskapande arbetet mellan lärare och elev. Därför vill vi med denna studie ta reda på hur vi som specialpedagoger skulle kunna arbeta för att vägleda läraren till att stärka sin relationskompetens till sina elever i klassrummet. Aspelin m.fl. (2021) menar att underlaget i deras studie inte visar att specialpedagoger skulle inneha en specifik skicklighet inom relationskapande. Dock anser de att det är rimligt att påstå att specialpedagoger fokuserar på samspelet mellan lärare och eleven. Vi är intresserade av vilka utmaningar lärarna ställs inför när det gäller deras möjlighet till att skapa relation till sina elever och vilket stöd läraren känner att specialpedagogen kan ge dem. Vi är intresserade av hur arbetet är organiserat vid skolan för att specialpedagoger ska kunna lyckas med detta uppdrag och vilka utvecklingsmöjligheter som finns. Enligt examensordningen

(1993:100) ska vi efter avlagd examen till specialpedagoger, visa på att vi är kvalificerade samtalspartners och rådgivare i pedagogiska frågor för kollegor, föräldrar och andra berörda. I Aspelin m.fl. (2020) framkommer att specialpedagoger uppfattar goda relationer som en grund för elevens utbildning. Genom att belysa vikten av relationerna mellan lärare och eleven skulle vi kunna bidra till att fler elever lyckas i skolan.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är bidra med kunskaper kring hur lärares relationer till eleverna kan stärkas med särskilt fokus på hur specialpedagoger kan ge stöd i detta arbete. Vi vill också visa på hur skolans verksamhet kan organiseras för att gynna det relationella arbetet. Med hjälp av följande frågeställningar ska vi försöka finna mera klarhet i detta.

- Vilka faktorer anser lärare, specialpedagoger och rektor kan ha inverkan på det relationsskapande arbetet med eleverna?
- Hur ser specialpedagoger på sin roll i arbetet med att stärka lärares relationskompetens i klassrummet?
- Hur anser lärare att specialpedagoger kan vägleda dem i utvecklingen av sin relationskompetens till eleverna i klassrummet?
- Hur kan skolan organiseras för att på bästa sätt gynna arbetet med att skapa goda relationer till eleverna?

1.2 Bakgrund

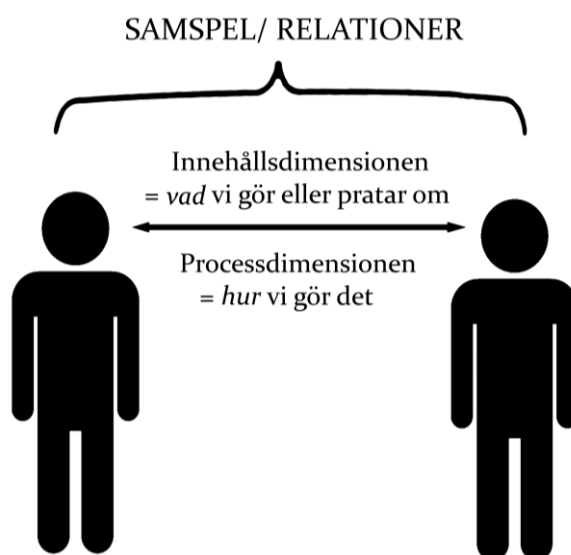
Nedan redogörs den bakgrund som anses vara av vikt för de syfte och frågeställningar som formulerats. Begreppet *elevhälsan* kommer att nämnas och med elevhälsan menas det som står i skollagen (SFS 2010:800) där det i ett team finns tillgång till skolläkare, skolsköterska, skolpsykolog, kurator och personal med specialpedagogisk kompetens.

1.2.1 Relationsarbetet

Med relationsarbete avses allt arbete som lärarna gör för att förbättra de relationella förutsättningarna för undervisning. Att vara lärare innebär att ha ansvar för de här

förutsättningarna, eftersom de är viktiga för elevernas möjligheter till utbildning (Frelin, 2012). Thornberg (2020) menar att positiva lärar-elevrelationer definieras av värme, närhet, tillit och stöd, medan negativa lärar-elevrelationer definieras av maktkamp, avståndstagande och ständigt pågående konflikter. Relationer mellan lärare och elev som präglas av värme och stöttning är bland de viktigaste komponenterna som främjar till att elever känner samhörighet med skolan. Läraren ska agera som en förebild, i det vardagliga sociala samspelet i klassrummet och i skolan i övrigt. Det är betydelsefullt att läraren berömmar och positivt uppmärksammar prosocialt beteende. Prosocialt beteende innebär att man handlar med andras bästa i åtanke och visar omsorg och hjälpsamhet mot andra (Thornberg, 2020).

1.2.2 Förtroendefulla relationer

Figur 1: Illustration efter Juul och Jensen, 2003, s.104

Innehållsdimensionen inkluderar det vi gör tillsammans och det som det pratas om och det lärare undervisar i. *Processdimensionen* omfattas av sättet hur det görs. Det handlar inte enbart om den pedagogiska metod som används, utan de andra fenomen som bidrar till att skapa samvarons och samarbetets ton såsom stämning, atmosfär och kroppsspråk. Det vill säga summan av våra medvetna och icke-medvetna yttre och inre beteenden (Juul & Jensen, 2003). I interaktionen mellan barn och vuxna är interaktionens kvalitet och dess konsekvenser den vuxnes ansvar. Orsaken är att barn inte kan ta ansvaret för vad en god relation till en vuxen innebär. Barn kan ha

åsikter om en vuxen och ha förslag och önsknings om förändringar, men de kan inte ta det relationella ansvaret. När barn direkt eller indirekt anses ha ansvaret för sina relationer till vuxna blir resultatet dålig trivsel för barnen och sämre relationskvalitet (Juul & Jensen, 2003). En avgörande aspekt i att bygga förtroendefulla relationer blir att lärare tar ansvaret för och vårdar relationen till eleven. Alla konflikter som uppstår i skolan påverkar studieron i klassrummet och möjligheten att lära. Det innebär att det är viktigt att lösa konflikter när de uppstår (Jederlund, 2022).

Oavsett om eleverna är av samma kön, kommer från liknande hemmiljöer, har samma intressen och ålder så finns det inte några pedagogiska idéer eller knep som fungerar lika för alla utan det är mötet och relationen till eleven som är avgörande för hur det ska gå för dem i skolan. Även hur mötet mellan skolan och hemmet blir påverkar lärarens arbete med eleven (Carlsson Kendall, 2015). Att varje elev känner sig uppmärksammad och förstörd av sina lärare är helt avgörande. En annan del i det relationella förhållningssättet för att skapa förtroendefulla relationer, är att läraren medvetet samlar på goda gemensamma erfarenheter, att hen tar vara på framgångar och glädjeämnen som uppstår tillsammans med eleverna (Jederlund, 2022). Även återkopplingen om och i lärandet mellan lärare och elev är väsentlig. Läraren har då möjlighet att lyfta det som gått bra, framhåller elevens kompetenser och den utveckling som skett. Läraren kan fråga eleven om något kan göras annorlunda så att det nästa gång ska gå ännu bättre och vad läraren kan hjälpa till med. På så sätt förstår läraren och eleven tillsammans var och när elever stöter på utmaningar i lärandet (Jederlund, 2022).

1.2.3 Fostransstil

En auktoritativ fostransstil, menar Thornberg (2020), gynnar den prosociala utvecklingen hos elever. Denna fostransstil innebär att läraren ställer krav och sätter upp regler samtidigt som det finns förhandlingsutrymme, att läraren lyssnar till elevernas känslor och synpunkter, förklarar syftet bakom regler och uppmanar eleverna att delta när beslut ska tas. Den fostransstil som bör undvikas är den auktoritära fostransstilen, som innebär att läraren kräver att eleverna ska lyda utan att ifrågasätta. Eleverna kontrolleras med strikta regler och relationen mellan lärare

och elev kännetecknas av känslomässig distans (Thornberg, 2020). Jederlund (2022) beskriver att nyckeln till att nå en god elev-lärarrelation är att visa att läraren ser eleven som en speciell person och att läraren är genuint intresserad av både elevens lärande och eleven som person. Att läraren har höga sociala och pedagogiska förväntningar och visar personlig omsorg för eleven. Relationellt förhållningssätt kännetecknas av att läraren bryr sig om eleven och respekterar eleven som kompetent och ansvarig person. Läraren behöver utveckla både ett pedagogiskt och personligt språk som används i samspelet med eleven vilket kan kallas relationellt. Det pedagogiska språket handlar om det didaktiska och pedagogiska lärartilltalet, alltså själva undervisningsspråket som är riktat mot alla elever. Det personliga språket är det som pågår underliggande och parallellt till det pedagogiska språket och är mer individuellt och varierat till varje elev (Jederlund, 2022).

Vilken fostransstil som råder i klassrummet och vilken relation läraren har till sina elever påverkar elevers engagemang i klassrummet och motivationen i skolarbetet. Elevers motivation, känslan av samhörighet med skolan, tillit till sin egen förmåga att klara skolarbetet, strävan mot målen och intresse för skolan, påverkas bland annat av de relationer som skapas mellan lärare och elever. Detta inkluderar även lärarens attityder till och beteenden gentemot elever. En av de viktigaste faktorerna som bidrar till att elever känner samhörighet med skolan, är de varma och stöttande lärare-elevrelationerna (Thornberg, 2020).

1.2.4 Specialpedagogens roll som handledare

Intresset i vår studie riktar sig mot specialpedagogens roll som handledare i det relationsskapande arbetet. Specialpedagogens uppdrag är inte specificerat i skollagen (SFS 2010:800) men enligt examensordningen (1993:100) ska specialpedagogen efter avlagd examen bland annat visa fördjupad förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor för kollegor. Syftet med specialpedagogens handledning är att ta vara på och utveckla kompetenser hos kollegorna (Gjems, 1997). Handledning är kompetensutveckling som har utgångspunkt i de behov av kunskap och kompetens som deltagarna, lärarna, själva definierar. Därmed är handledning en unik inlärningsprocess, där

deltagarna använder både intellekt och känslor för att stärka sin kompetens. Innehållet vid handledning ska vara tagna ur aktuella teman och situationer (Gjems, 1997).

1.2.5 Organisation – rektors och elevhälsans ansvar

I skollagen (SFS 2010:800) anges att rektorn har ansvar för att leda och samordna den pedagogiska verksamheten. Rektorn ska besluta hur den inre organisationen ska organiseras och hur resurserna ska fördelas utifrån barn och elevers olika förutsättningar och behov. Rektor har även ansvar för att leda och fördela arbetet inom elevhälsan. Törnsén (Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2018) menar att rektor, lärare och elevhälsan har en gemensam uppgift vilken är att skapa förutsättningar för elevers lärande och utveckling. Detta betyder att elevhälsoarbetets ändamål är att arbeta mot skolans kärnverksamhet och lärarens huvuduppdrag, elevers lärande och utveckling. Lärare och elevhälsans professioner ska samarbeta för att ge elever goda möjligheter till måluppfyllelse, både när det gäller kunskapsmål och sociala mål. Även Hatti (2012) belyser skolans kärnverksamhet och poängterar att det inte enbart handlar om elevers prestationer utan även ge lärandet ett högt värde genom att bevara elevernas intresse för att lära, få eleverna att respektera sig själva och andra, genom att acceptera och värdesätta mångfald och genom att bygga relationer. Att skolans professioner arbetar på en gemensam arena med ett gemensamt mål kallar Törnsén (Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2018) för samhandlande. Till detta samhandlande hör även lärares värdegrundsuppdrag och kunskapsuppdrag, att tillsammans ha möjlighet att skapa lärmiljöer som stödjer lärandet och hälsa.

Hylander och Guvå (2017) lyfter att elevhälsans kompetens ska vara som komplement till den pedagogiska kompetens som lärare har. Ingen lärare ska känna att de har ett ensamt ansvar för alla elevers lärande och välbefinnande. Läraren ska känna stöd från skolans andra professioner. Lärare utgör en förutsättning för elevhälsans insatser som ska gagna eleven, vilket innebär att elevhälsan måste skapa förutsättningar för ett gott samarbetsklimat. Här förutsätts det att lärare vill vända sig till elevhälsan och använda dess kompetens, vilket inte alltid är givet, menar Hylander och Guvå (2017). Många lärare tror och har en vilja att elevhälsan

ska lösa problem någon annanstans än i klassrummet, vilket för det mesta inte är möjligt. Svårigheter i klassrummet behöver lösas i klassrummet (Hylander & Guvå, 2017).

2. Tidigare forskning

Följande avsnitt kommer behandla specialpedagogens roll i samspel med läraren, lärarens samspel med eleverna, organisationens betydelse för goda relationer och vad vår studie kan bidra med för att öka kunskaper kring det specialpedagogiska stödet i det relationsstärkande arbetet.

2.1 Specialpedagogens roll i arbetet med läraren

2.1.1 Inkludering i undervisningen

Byrd och Alexander (2020) har låtit specialpedagoger (special education teacher) från olika delar av USA uttrycka vad de anser är viktiga egenskaper och kunskaper som en klasslärare kan behöva i mötet med elever i behov av stöd som är integrerade i ordinarie klasser. Utifrån semistrukturerade intervjuer som gjorts med 83 specialpedagoger i USA valdes 20 stycken slumpmässigt ut som analyserades. Resultatet visar att ansvaret för elever i behov av stöd idag inte ligger helt och hållet på en specialpedagogs bord. Tanken är, så långt det är möjligt, att även eleverna i behov av stöd ska få sin undervisning i klassrummet tillsammans med sina klasskamrater där ordinarie klasslärare ska undervisa och interagera med eleverna som specialpedagog tidigare har ansvarat för. Inkluderingen av elever i behov av stöd i ordinarie undervisning har pågått länge men det har visat sig att lärarna inte har fått tillräckligt med vägledning för att kunna möta eleverna på ett framgångsrikt sätt. För att få till en inkluderande miljö krävs att lärare och specialpedagoger samarbetar (Byrd & Alexander, 2020).

2.1.2 Förståelse och medkänsla

I Byrd och Alexanders studie (2020) framkom att förståelse och medkänsla för elever i särskilda behov var de två viktigaste förmågorna lärarna kunde ha. För att få till ett fungerande arbete med eleven i klassrummet måste läraren ha en viss grad av förståelse och medkänsla för eleven, förståelse och medkänsla för deras

funktionsnedsättningar och de utmaningar de ställs inför på grund av detta, både i och utanför skolan. Anpassningar av läroplanen och anpassningar i själva läraruppdraget var två av de viktigaste färdigheterna som lärare behöver i mötet med eleverna i behov av stöd enligt respondenterna i studien. Först diskuterar specialpedagogerna generella anpassningar med lärarna för att senare komma in på hur de faktiskt ska och kan anpassa läroplanens mål till varje elev. Dock framkommer det i studien att specialpedagogerna upplever att lärarna de arbetar med inte alltid är villiga att genomföra de anpassningar som eleven är i behov av (Byrd & Alexander, 2020).

2.1.3 Samarbete mellan lärare och specialpedagog

Mihajlovic (2020) har undersökt hur specialpedagoger (special teacher) ser på sin roll i den finska skolan. Utifrån en kvalitativ forskningsmetod har författaren genomfört semistrukturerade intervjuer med fyra specialpedagoger vid tre olika skolor i Finland. Undersökningen utgick från grundfrågorna: Vilken uppfattning har specialpedagogerna kring deras roll och vilka är deras huvuduppgifter enligt dem i deras arbete? Hur är det pedagogiska stödet organiserat vid skolan och vilka är de möjliga utmaningarna? Mihajlovic (2020) nämner att han kan se samarbetssvårigheterna mellan specialpedagoger och lärare då lärarna oftast vill arbeta ensamma och inte släppa in någon i deras undervisning. Det finns en tanke att specialpedagogen ska vara handledande och konsulterande åt lärarna men oftast ser deras arbete annorlunda ut då de arbetar direkt mot elev i stället för att få möjlighet att samarbeta med läraren kring eleven (Mihajlovic, 2020). En respondent i Byrd och Alexanders studie (2020) betonar att lärare ofta vill ha specialpedagogernas hjälp med att specialpedagogen ska gå in och arbeta direkt mot enskilda elever. Då beskriver respondenten att specialpedagogens uppgift blir att försöka få läraren att se på situationen tillsammans med specialpedagogen och arbeta tillsammans som ett team för att få ökad förståelse för hur läraren kan möta eleverna och hur specialpedagogen kan stödja läraren i arbetet (Byrd & Alexander, 2020). Även Mihajlovic (2020) beskriver hur specialpedagogens roll i det stöttande arbetet gentemot eleverna kan se ut, dock kan arbetssättet med att ta ut de elever som ska få anpassad undervisning ifrågasättas då det i många fall går att samarbeta med klasslärarna i stället och ge eleverna det stöd de behöver i ordinarie klassrum

(Mihajlovic, 2020). Andra utmaningar som specialpedagogerna i Mihajlovic studie (2020) upplevde var en tidsbrist för att kunna samplanera när det gällde att samundervisa i klassrummet.

En av deltagarna i Byrd och Alexanders studie (2020) belyser att den fördjupade bedömningen som görs av specialpedagog oftast leder till någon slags förändring, antingen i elevens skolgång eller hur läraren lär ut till eleven. Specialpedagogerna i undersökningen poängterade att de finns tillgängliga för lärarkollegorna för att hjälpa till när det gäller beslutstagande utifrån data som samlats in (Byrd & Alexander, 2020). Mihajlovic (2020) visar i sitt resultat att det finns ett behov av ett effektivare samarbete mellan specialpedagoger och lärare. Om lärarna och specialpedagogerna samarbetat oftare skulle kvaliteten på samarbetet öka vilket skulle kunna bidra till en tvärprofessionell kunskapsdelning kring olika undervisningsstrategier för att på bästa sätt möta elevernas behov.

2.1.4 En otydlig roll

Specialpedagogens arbetsuppgifter och ansvarsområden varierar stort mellan de intervjuade. Det som Mihajlovic (2020) ser är att alla specialpedagoger vid skolorna arbetar direkt mot elevgrupp i mindre sammanhang. De intervjuade berättar själva att de oftast arbetar mot elever i mindre grupper och att samarbete med klasslärarna näst intill är obefintligt. Arbetet som inte sker direkt mot elev innefattar samarbete med föräldrar, elevhälsoteam, dokumentation och konsultation och samarbete med övriga lärare. I Finland finns specialpedagogens roll som handledande och konsulterande men den är enligt rapportens resultat ingen naturlig del av det specialpedagogiska arbetet. Huvudsakliga uppgifterna som genomförs är att stötta eleverna som är i behov, antingen i mindre grupp eller individuellt, både i och utanför klassrummet (Mihajlovic, 2020). I Takalas m.fl. enkätstudie (2020) undersöks de stödbehov svenska och finska lärare och specialpedagoger (special teacher) anser finnas i den inkluderande undervisningen. Huvudområdena där stödbehov identifierades var inom läs- och skrivundervisningen, matematik och elevens socioemotionella utveckling. Utifrån enkätsvaren har forskarna kunnat se tendenser att lärare vill ha ett tvärprofessionellt stöd i den inkluderande undervisningen. Dock är specialpedagogens roll något otydlig och inte alltid

jämförbar mellan Sverige och Finland. Ansvar på specialpedagogen i Finland är högt när en elev är i behov av stöd enligt lärarna som besvarar enkäten medan i Sverige anses det vara ett gemensamt ansvar mellan undervisande lärare och specialpedagog. Detsamma visade sig i frågan kring inkludering i klassrummet där specialpedagogen i svenska skolor hade en mer stödjande funktion i klassrummet medan de i Finland oftare tog ut elever som behöver stöd till mindre grupper. Dock poängterar forskarna att frågorna i studien kring inkludering var generella och för att säkerställa att det faktiskt är så att svenska skolan är mera inkluderande än finska behövs en djupare undersökning (Takala, m.fl., 2020). Specialpedagoger i Byrd och Alexanders studie (2020) tar upp att de som arbetar som specialpedagoger har ett kall och en känsla för de elever som är i svårigheter i skolan. Specialpedagogerna har en förmåga att se eleven och kan möta dem på ett annat sätt än vad vissa lärare kan. Det som framkommer i studien är också att specialpedagogerna vill vara goda exempel och vägleda och stötta lärarna i arbetet med elever i klassrummet.

2.2 Lärarens samspel med eleverna

2.2.1 Relationens vikt

Genom en kvantitativ studie har Abiodullah m.fl. (2020) låtit 320 klasslärare i Pakistan besvara en sluten enkät kring lärarens engagemang i klassrummet utifrån deras emotionella intelligens. För att lärare ska ha så goda chanser som möjligt att skapa goda relationer till sina elever är det av vikt att läraren har en hög emotionell intelligens och om inte, få hjälp att lära sig att bli mera emotionellt intelligent för att kunna hantera sina egna och elevernas känslor. Detta styrks av både litteratur och svaren i undersökningen författarna tar upp. En lärare som har förmågan att vara emotionell med sina elever på fler plan än bara kunskapsmässigt, som visar eleverna vad som är rätt och fel, en lärare som lär eleverna att tro på sig själva och som står kvar även när eleven missköter sig, en lärare som helt enkel klarar av att skapa goda relationer till sina elever är en framgångsfaktor i klassrummet. (Abiodullah, m.fl., 2020).

Ljungblad och Rinne (2020) analyserar i sin rapport kring två studier de tidigare gjort, utifrån en analysmodell som kallas *takt* för att synliggöra de relationella värden som skapas i mötet mellan lärare och elev och visa hur komplext läraryrket

kan vara. Att som lärare ha förmågan att möta eleverna i klassrummet på ett bra sätt handlar om att läraren försöker finna balans i händelserna som uppstår och agera på olika sätt utifrån vilken grupp läraren möter och vilka individer som ingår i grupperna. Det är då lärarens pedagogiska taktfullhet visar sig. När elever får möta lärare som har kompetensen att bemöta dem taktfullt skapas tillitsfulla och respektfulla relationer lärare och elever i mellan. Ljungblad och Rinne (2020) tar upp vikten av att lärare behöver fortbildas för att kunna utveckla en pedagogisk taktfullhet vilket kan skapa goda relationer till eleverna. I Byrd och Alexanders studie (2020) menar specialpedagogerna att lärarna behöver möta eleven där den är för att skapa de bästa förutsättningarna för eleven. Ett relationellt perspektiv på undervisning och utbildning utgår från föreställningen om att relationella värden är grundläggande när lärare och elever möts och samverkar i klassrummet, menar Ljungblad och Rinne (2020).

2.2.2 Miljön

Ljungblad och Rinne (2020) nämner att de senaste decennierna har varit dominerande av mätningar och rationalitet, vilket har bidragit till att de relationella värdena har åsidosatts i skolverksamheten. Idag lever vi i en värld där vi ställs inför utmaningen att möta variationer, olikheter och skillnader. I samhället och skolan finns en större rörlighet än tidigare och nya möten mellan människor uppstår, vilket i sin tur kräver nytänkande och en diskussion om relationella värdenas betydelse för den pedagogiska praktiken. Existentiell pedagogik har tillfört att forskningsfältet relationell pedagogik växt fram. Inom detta forskningsområde har lärare-elevrelationen studerats utifrån hur människor förhåller sig till varandra och utifrån olika perspektiv inom svensk forskning (Ljungblad & Rinne, 2020). Aspelins avhandling (1999) syftar till att studera undervisningssituationer utifrån en socialpsykologisk teori. Hans avsikt är att belysa skeenden i klassrummet och tolka och analysera betydelsen av dessa skeenden i läraren-elevrelationen. Aspelin (1999) belyser den interpersonella kommunikationen när lärare och elever möts ansikte mot ansikte. Resultatet visade på en tyst, rikt nyanserad verklighet som ständigt pågår under ytan i klassrummet, vilket beskrivs som klassrummets mikrovärld. Det är beroende på hur mötet mellan läraren och eleven utspelar sig som senare leder till hur elevens självbild påverkas (Aspelin, 1999). Genom

lärarnas engagemang för eleven och den kompetens de visar genom sin emotionella intelligens skapas en miljö runt eleven som gynnar elevens mående, trivsel och prestationer i klassrummet (Abiodullah, m.fl., 2020).

I många av forskningsepisoderna Aspelin (1999) är med om uppfattar han det som att lärare agerar utifrån ett standardiserat sätt gentemot sina elever i kommunikationen. Att det finns en tydlig struktur där lärarna är mer måna om deras auktoritetsposition än om själva relationen till eleverna. Beroende på vilken teoretisk vinkel som används vid tolkningen av klassrumsepisoderna så visar Aspelin (1999) på att elever som lyssnar in och följer med en lärare i undervisningen antingen följer de sociala fakta som finns, att det finns en igenkänning och ett mönster i den lärarens kommunikation och upplägg av lektionen eller så kan episoden tolkas utifrån ett respektsystem där eleverna gör det läraren säger med grund i rädsla för eventuella sanktioner.

2.2.3 Relationskompetens

Relationskompetens förknippas med yrken där man arbetar med relationer utifrån det övergripande syftet att främja människors välfärd och hälsa.

(Aspelin, 2015)

Aspelins studie avser att föra en diskussion kring den professionella relationskompetensen och dess olika nyanser, då denna kompetens utformas inom utbildning och via praktik inom den aktuella professionen. Utifrån lärarprofessionen så framställs en relationskompetent lärare som respektfull och någon som inger förtroende. Läraren är lyhörd utifrån elevernas intressen som är till hjälp i elevens utveckling och lärande. Fokus ligger på kommunikationen mellan läraren och eleven där läraren visar på förmågan att leva sig in i elevens känslvärld och kan anpassa handlingar och situationer på ett flexibelt sätt. Samtidigt är den relationskompetente läraren kunnig inom den mellanmänniska sfären vilket innebär att samexistera med eleven och kunna initiera och upprätthålla relationer och förhålla sig till eleven och den relation som finns. Ansvar ligger på den relationskompetente läraren att kunna reflektera över sin roll i relationen och även reflektera över ansvaret hen har för elevens framgångar (Aspelin, 2015, 2016).

Det som kan vara komplicerat med relationskompetens är att den är svår att mäta. Relationskompetens förstås i sammanhanget och det är i mellanrummet som skapas mellan läraren och eleven i interaktionen som är kärnan i kompetensen. Det handlar om att vara närvarande, på ett personligt sätt och samtidigt kunna vara av olika grad av personlighet beroende på vad för slags pedagogisk relation det handlar om. (Aspelin, 2016).

Resultaten i Ljungblad och Rinnes studie (2020) åskådliggör hur lärarna oupphörligen söker en taktfull balansgång i olika situationer. I mötet med en grupp elever som arbetar med samma uppgift kan lärarens pedagogiska taktfullhet ge sig i uttryck på olika sätt. Denna pedagogiska taktfullhet kan förstås utifrån att elevernas varierande behov av stöd som att eleverna är olika som personer. Barn är olika och i stunden känner läraren av atmosfären med alla sina sinnen och är inkännande på vad som fungerar beroende på elev. När elever möter en ständigt pågående taktfullhet från läraren utvecklas tillitsfulla och respektfulla lärare-elevrelationer.

2.3 Organisation

2.3.1 Organisera för skolframgång

För att specialpedagogen ska kunna utföra sitt uppdrag med att vägleda lärarna i det relationsskapande arbetet i klassrummet behöver specialpedagogen rätt förutsättningar för sitt arbete, vilket avgörs av hur en skolas organisation är uppbyggd. I den studie som Jarl m.fl. (2017) genomfört studerades framgångsrika respektive icke framgångsrika skolors organisation. Det som kännetecknade framgångsrika verksamheter var baserat på samförstånd och samordning. Verksamheten hade gemensamma normer där samarbetet mellan kollegor var av vikt och förväntades fungera i olika situationer. Elevens lärande och resultat stod i centrum för lärarnas arbete. Undervisningen och verksamheten i stort, anpassas efter elevers behov och förutsättningar. Lärarna byter erfarenheter med varandra, diskuterar elevernas resultat och med gemensamma krafter sätts åtgärder in för att stödja elever som är i svårigheter (Jarl m.fl., 2017). Att organisera för inkludering kan vara problematiskt och helst när specialpedagoger själva anser att undervisande lärare inte har kunskapen som krävs för att undervisa elever i behov av stöd. Detta

gör att klasslärarna inte uppmuntras till att ändra och modifiera sin undervisning för att nå så många som möjligt i klassrummet (Mihajlovic, 2020). Många uttryckte en frustration kring den bristande kommunikationen som även framkom i Byrd och Alexanders studie (2020). Kommunikationen som specialpedagogerna upplevde ansågs vara en slags envägskommunikation från specialpedagog till läraren där information inte hamnade hos alla berörda och delades inte vidare.

Jarl m.fl. (2017) belyser att i de framgångsrika skolorna är organisationen av ledningen tydlig med att fokus ska hållas på målen och elevers resultat. Ledningen är kollektiv genom att lärarna också tar ett stort ansvar för att leda varandra mot målens riktning. En annan framgångsfaktor som beskrivs är att ledningen har varit på skolorna under lång tid. Lärare på de framgångsrika skolorna utövar ett tydligt ledarskap i klassrummet visar studien som Jarl m.fl. (2017) genomfört. Ett sådant ledarskap betyder i praktiken en lärarstyrd undervisning och helklassundervisning, med variation och tydliga rutiner i klassrumsarbetet finns.

2.4 Kunskapslucka

Det finns mera att undersöka när det gäller det stöd en specialpedagog kan ge i arbetet med att stärka lärares relationer till sina elever och hur lärarna skulle vilja få stöd av specialpedagogen i detta arbete. Hur en organisation kan struktureras för att gynna relationsskapandet mellan lärare och elev framgångsrikt är av intresse att utforska.

3. Teoretiska utgångspunkter

Sociokulturell teori, relationell pedagogisk teori och systemteori är grunden för vår analys av vår empiri. Teorierna tydliggör de relationella begrepp som uppstår i de sociala samspel som framkommer i empirin.

3.1 Sociokulturell teori

Lev Vygotskij ses som en förgrundande gestalt till sociokulturell teori, men över tid har den tolkats vidare med olika fokus och tolkarna har utvecklat Vygotskijs förståelse av lärande och människans utveckling, menar Rubin (2021). Därför går det inte att tala om en enhetligt sociokulturell teori. Flera internationella forskare

har använt sig av Vygotskijs teori och vidareutvecklat den och här i Norden är de framträdande forskarna inom sociokulturell teori Dysthe och Säljö. De sociokulturella tankegångarna sammanförs av ett intresse för människans tänkande och lärande, enligt Rubin (2021). Samspelet och relationen som uppstår mellan barn och vuxna förmodas ha en avgörande betydelse i olika faser i barns utveckling. Handlingar och kunskaper utifrån sociokulturell teori förknippas med sammanhang och verksamhet. Utifrån situationen som människan befinner sig i fastställs vad som ska göras. Tänkande, kommunikation och fysiska handlingar är tätt sammankopplade i kontexter och att förstå sambandet mellan sammanhang och individens handlingar är därför kärnan av sociokulturell teori (Säljö, 2000).

3.1.1 Centrala begrepp

De centrala begrepp som vi anser är viktiga för vår studie inom sociokulturell teori är epistemologisk grundtanke och ontologiskt synsätt. Nedanstående resonemang ser vi kan vara av betydelse för denna studie då vårt fokus ligger på relationer mellan lärare och elever.

3.1.1.1 Epistemologisk grundtanke

Epistemologisk grundtanke syftar på att lärande och kunskap utformas i samspel i kommunikativa praktiker där skolans undervisningssammanhang är en sådan praktik. Detta menar också Säljö (2000) är framträdande inom sociokulturell teori där det handlar om att människor handlar inom ramen för praktiska och kulturella sammanhang och i direkt eller indirekt samspel med andra. Människor lär sig även genom att delta i det praktiska och kommunikativa samspelet med varandra. När vi interagerar med andra möter vi sätt att resonera och tolka verkligheten, som vi senare använder som resurser för att förstå och kommunicera i framtida situationer. Våra tankar och idéer, liksom sättet vi hanterar situationer på, har ett renodlat socialt och interaktivt ursprung. På detta sätt är vi som individer nära förbundna med vår omgivning, dess historia och föreställningsvärld och dess sociala praktiker. Hur vi hanterar situationer beror på det sociala och interaktiva ursprung där vi deltar och interagerar med andra människor och det är i dessa relationer är av betydelse, om det ska bli bra eller mindre bra sammanhang (Säljö, 2000).

3.1.1.2 Ontologiskt synsätt

Ontologiskt synsätt innebär att människor inte bestäms baserad på sina biologiska villkor utan tillvaron skapas och omskapas med andra (Rubin, 2021). Lärande och mänskligt tänkande eller handlande inom den sociokulturella teorin innebär att intresse finns för hur individer och grupper tillägnar och utnyttjar fysiska resurser. Termen redskap eller verktyg har en speciell betydelse inom sociokulturella teorin. Verktyg innebär de resurser, såsom språkliga, intellektuella och fysiska, som vi har tillgång till och som vi använder oss av när vi försöker förstå vår omvärld och agera i den. Tänkande kan vara en kollektiv process, något som äger rum mellan människor likväl som inom dem. Det som håller ihop ett samtal eller en konversation är att vi ger och tar meningar enligt vissa gemensamma spelregler (Säljö, 2000).

En begränsning i den sociokulturella teorin är att den inte får med undervisningens relationella dimensioner, vilket gör att teorin skulle kunna kompletteras med relationella perspektiv menar Rubin (2019, 2021). Den relationella teorin innebär en förbindelse mellan människor där det mellanmänskliga mötet innefattar minst två individer som på något sätt påverkar varandra. I klassrummet finns en fysisk agenda som påverkar relationen antingen positivt eller negativt, samtidigt som det mellanmänskliga mötet pågår och utkristalliseras utifrån hela sammanhanget (Aspelin, 2018).

3.2 Relationell pedagogisk teori

Relationell pedagogik kan enligt Aspelin (2013) framställas som ett teoretiskt sätt att se på utbildning där fokus ligger på relationer och det centrala i teorin blir relationen mellan elev och läraren. Även begreppet relation står i centrum för relationell pedagogisk teori där samspel och möten mellan människor inom utbildning står i fokus. Utifrån en relationell människosyn anses relationer vara det som är grundläggande för den mänskliga existensen (Aspelin, 2013, 2017).

3.1.1 Relationell pedagogik

Begreppet relationell har sedan ett par decennier börjat användas inom flera vetenskaper, menar Aspelin (2013, 2018). Det talas exempelvis om relationell

psykoterapi, pedagogik, sociologi, psykologi, socialpsykologi, specialpedagogik och estetik. Det som generellt kännetecknar relationell pedagogik är att omvärlden och människan ses som sammankopplade. Utifrån det relationella perspektivet anser Aspelin (2018) att det går att titta på individnivå, såsom att uppmärksamma individens medvetna och omedvetna tankar, känslor, intention och motiv. Då ska dessa "inre" fenomen förstås som relaterade till omvärlden. Den som tänker relationellt kan även zooma ut till kollektiv nivå, såsom att utgå ifrån system, ramverk, organisatoriska strukturer och gruppstrukturer. Ljuset sätts på dessa yttre faktorer av hur människor upplever och påverkas av dem (Aspelin, 2018). Det finns en mellanmänsklig dynamik och komplexitet som uppstår i de olika pedagogiska mötena där lärare behöver agera på olika sätt i olika situationer och mot olika individer samtidigt som målet är detsamma för alla. Det visar att lärare och elever skapar klassrumsledarskapet som läraren innehar tillsammans (Hirsch, 2021). Därför går det inte att arbeta med relationer vid vissa tidpunkter utan relationer är något som pågår hela tiden i samspelet med vår omgivning. Det går inte att vara säker på vad som ska hända i relationen vilket både skapar risker och möjligheter inom relationen. (Aspelin, 2017).

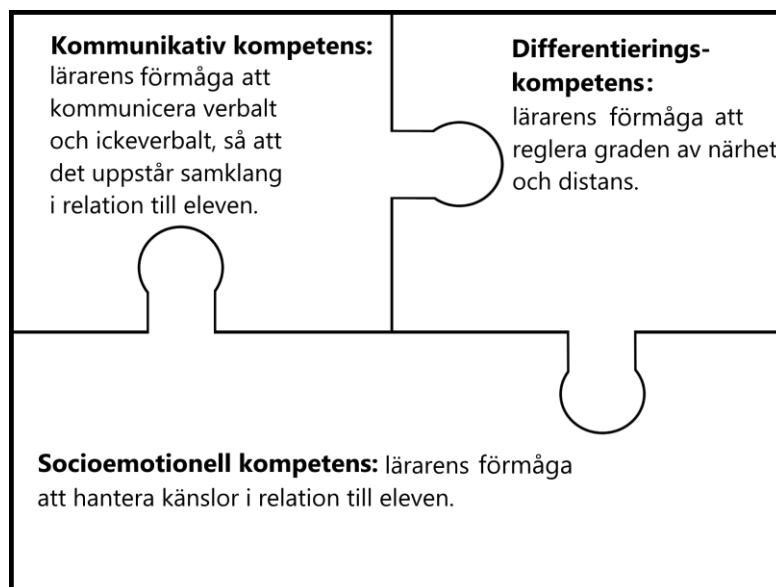
3.1.2 Relationskompetens

Lärares relationskompetens är en professionell förmåga att bygga goda relationer.

(Aspelin, 2018, s. 11).

Läraren som är relationskompetent kan komma nära, påbörja och utveckla relationer till eleven. Förmågan att kunna komma nära för att skapa relationen är inte endast beroende av professionalitet utan även vilket förhållningssätt läraren personligen har. Det kan handla om hur läraren ser på sig själv som person i förhållandet till sin omgivning och utifrån detta hur läraren agerar i samspelet med omgivningen. En person som är relationskompetent får den som hen ingår i relation med att stärkas (Aspelin, 2018).

Aspelin (2018) lyfter Scheffs teori kring sociala band (refererad i Aspelin, 2018) och tolkar utifrån sociala band-teorin hur vi kan se på begreppet relationskompetens.

Figur 2: Illustration efter Aspelin, 2018, s. 49.

Med denna bild visar Aspelin (2018) tre aspekter av relationskompetens där förmågan att kommunicera med eleven så att de gemensamt kopplas samman, förmågan att balansera sitt fokus över sitt eget och elevens varande för att få samklang och förmågan att hantera känslor är komponenterna. I verkligheten kan inte dessa pusselbitar ses som separata fenomen utan ska ses som en hjälp i att urskilja viktiga delar i de pedagogiska relationerna.

3.1.2 Specialpedagogiska perspektiv

Inom specialpedagogen finns två olika perspektiv som Persson (1998) lyfter fram, det relationella och det kategoriska perspektivet. I det relationella perspektivet sker den specialpedagogiska verksamheten i samklang med den övriga undervisningen och integrerar med övrig pedagogisk verksamhet på skolan. Det som blir viktigt i detta perspektiv är vad som sker i förhållandet, samspelet och interaktionen mellan olika aktörer. Förståelsen för det handlande som sker går alltså inte att finna i den enskilde individens handlande eller beteende. I detta perspektiv görs förändringar i elevens omgivning som tycks påverka hans förutsättningar att infria vissa på förhand uppställda krav eller mål. Här benämns eleven att vara *i* svårigheter. Utifrån det kategoriska perspektivet menar Persson (1998) att det hänförs till specialpedagogiska fenomen till exempel elevens svårigheter och inre egenskaper. Här är det relevant att tala om elever *med* svårigheter.

Det som blir spännande är när vi sätter detta ovan i sammanhang med tanken på att det mellanmännsliga mötet är grundläggande för människans existens (Aspelin, 2017). Inom det specialpedagogiska fältet och med utgångspunkt i svenska skolans tanke “en skola för alla” handlar det om att se elevernas möjligheter och eventuella hinder i relationsprocesserna de är med i. För att verkligen förstå de svårigheter eleven är i måste det starta i “elevens relationella existens” (citat Aspelin, 2013). Om inte relationen och anknytningen till eleven finns utifrån detta så finns risk att eleven bara blir ett objekt i en mängd av strukturer och skeenden (Aspelin, 2013). Eleverna behöver bli sedda och bekräftade och om läraren lär känna eleverna blir det lättare för läraren att tillgodose elevernas behov (Hirsh, 2021).

3.3 Systemteori

Systemteori är enligt Gjems (1997) tvärvetenskapligt och täcker in ett stort område och riktar in sig på relationen mellan människor. Det systemteoretiska perspektivet utgår från sociala system som t.ex. ett arbetslag på en skola som arbetar tillsammans. Personerna i arbetslaget utgör då delar i det sociala systemet där delarna samverkar tillsammans, påverkar och har en relation till varandra. Det är samverkan mellan dessa personer, kvaliteten på deras kommunikation och deras handlingar så som rutiner och traditioner, som för systemet vidare och upprätthåller det (Gjems, 1997). För att förstå en situation måste vi observera både själva händelsen och även observera vår egen observation. Det är i relationen mellan situationen och den egna iakttagelsen av situationen som själva situationen skapas (Løw, 2011). Delarna påverkar varandra och kan därför inte förstås enskilt utan de ska förstås i relation till varandra. Vad en person (del) gör eller hur hen agerar måste ses utifrån vad övriga personer (delar) gör i systemet (Gjems, 1997).

3.3.1 Systemteoretiska begrepp med relationer i fokus

Allt hänger ihop och det finns en ömsesidig påverkan eller *ömsesidig förbundenhet* (Løw, 2011). Det går inte att förstå människan i det sociala systemet isolerat från varandra utan måste förstås i relation till varandra. Hur en person är eller vad den gör kommer påverka andra människor runt personen, vilket har en inverkan på det klimat som personerna befinner sig i (Gjems, 1997). Enligt Gregory Bateson ser människan saker i linjära banor, orsak leder till verkan, vilket blir naturligt att

använda även i det sociala samspelet (refererad i Løw, 2011). Enligt systemteoretiskt sätt att se på det så är orsaksförhållandena i de sociala sammanhangen mer invecklade och kan inte beskrivas utifrån en linjär bana. Ändå agerar människan oftast automatiskt utefter det linjära sättet att se på sammanhangen, även i de sociala situationerna vi är i (Løw, 2011).

Vid interaktion och kommunikation mellan människor utifrån ett systemteoretiskt perspektiv så förstås dessa som *cirkulära processer* där händelser i den sociala miljön påverkar varandra oavbrutet. Därför finns det inte bara en sanning kring situationer och i den cirkulära processen sammanflätas allt och får då varken tydlig början eller slut (Løw, 2011). Den cirkulära förståelsen inom systemteori använder sig av frågan *hur* utifrån orsak och verkan. *Hur*-frågorna leder till svar som ger en mera mångsidig verklighetsbild och *varför*-frågor blir mera linjär i sammanhanget då de syftar till att det bara finns ett svar, eller en orsak till hur situationen är (Gjems, 1997).

Att göra en *interpunktion* innebär att namnge en del av en pågående process. Exempelvis kan nämnas att en person är ledsen, vilket vi gör utan att tänka på att det kan ha betydelse för tolkningen av situationen. Det som gör det svårt och som kan leda till konflikt är att våra interpunktioner kan vara olika och skilja sig åt och vi uppfattar situationer på olika sätt (Løw, 2011).

3.4 Summering

Vid analysen utifrån den sociokulturella teorin kommer fokus ligga på epistemologisk och ontologiskt synsätt (Rubin, 2021) där vikten av det mellanmännliga mötet synliggörs och vävs samman med relationell pedagogisk teori. Utifrån begreppen; kommunikativ kompetens, differentieringskompetens och socioemotionell kompetens (Apelin, 2018) inom den relationella teorin analyserar vi resultatet av empirin. Även inom systemteori är relationer väsentliga där sociala system påverkas av varandra. Med hjälp av begreppen ömsesidig förbundenhet, cirkulära processer och interpunktion (Løw, 2011) analyseras resultatet.

4. Metod

Ursprungligen betydde metod - Vägen till målet. Utan att ha ett mål är det svårt att nå vägen dit. Utifrån vårt syfte och våra frågeställningen har vi använt oss av en kombination av metoderna intervju och enkätintervju som skulle kunna hjälpa oss att få svar på våra frågeställningar (Kvale & Brinkman, 2014).

4.1 Pilotstudie

Innan genomförandet av vår egentliga intervju- och enkätundersökning genomförde vi pilotstudier både med våra intervjufrågor och enkätfrågor. Detta för att testa om frågorna vi skulle ställa kunde passa i undersökningen, så vi fick svar på det vi faktiskt ville veta mera om. Att genomföra en pilotstudie kan bidra till att vi som intervjuare får träning i hur frågorna ska ställas och vi blir mera vana inför den egentliga intervjun (Bryman, 2016).

Utifrån vårt syfte och våra frågeställningar skapade vi enkäten där frågorna var riktade till lärarna. Vi utgick från den litteratur och tidigare forskning som vi läst. När vi ansåg att enkätfrågorna var klara genomförde vi en pilotstudie där 17 lärare erbjöds att vara med och sex lärare valde att delta. Vi bad lärarna att ge respons på enkäten, om det var någon fråga som var otydlig eller något de inte förstod. Vi fick endast positiv respons tillbaka, de ansåg att enkäten var tydlig.

Bryman (2016) beskriver pilotstudier som speciellt användbara vid enkätundersökning då respondenterna oftast är själva och inga intervjuare finns på plats. Vi valde dock att närvara vid alla enkätstillfällen för att kunna svara på eventuella frågor som kunde dyka upp.

När vi genomförde pilotintervjun med en specialpedagog märkte både vi som intervjuare och respondenten att det var väldigt riktade frågor och tillsammans med de enkätfrågor som lärarna skulle besvara kunde det bli känsligt och svårt för oss att skriva ett arbete utan att peka ut någon. Därför kom vi att behöva ändra på många av våra frågor i enkäten för att kunna ställa frågorna mera generellt kring specialpedagogens arbete. I övrigt ansåg specialpedagogen att frågorna var relevanta och följde en god struktur. De som genomförde pilotstudien var en grupp

individer som var jämförbar med den grupp som kom att genomföra den egentliga studien (Bryman, 2016).

4.2 Intervju

Att intervju kan verka vara en enkel sak att genomföra men för att kunna göra det bra behövs förmågan att som intervjuare ställa frågor som berikar det redan befintliga samtalet. Forskningsintervjun är uppbyggd av vardagliga samtal och professionella samtal i kombination, där kunskap byggs ihop och skapar interaktion mellan den intervjuade och intervjuaren (Kvale & Brinkman 2014).

Den intervjuform vi använde oss av vid våra intervjuer var fokuserade intervjuer där vår intervju innehöll öppna frågor som rör ett specifikt ämnesområde som var av intresse för studien (Bryman, 2016). Vi benämnde vår intervju som ett pedagogiskt samtal där vi tillsammans skapar det som sägs genom att vi ställer frågor, får svar och kan fortsätta samtalet med att ställa följdfrågor kring ett ämne vi har ett gemensamt intresse i (Kvale & Brinkman, 2014).

4.2.1 Öppna eller slutna frågor

Både när det gäller intervju- och enkätfrågor är det viktigt att fundera kring vilka slags frågor som ska ställas, om det ska vara öppna eller slutna frågor. Vid öppna frågor kan svaren bli mera omfattande och ta längre tid för intervjuaren att sammanställa och analysera. De öppna frågorna vid enkäter kan också avskräcka deltagare från att göra dem då det blir mycket att skriva (Bryman, 2016). Fördelarna med öppna frågor är att deltagaren inte leds åt någon viss riktning utan får svara med sina egna ord och ges utrymme att svara fritt vilket ger möjlighet för forskaren att få in svar som inte varit väntade. Fördelar med att ha slutna frågor är att svaren blir mera lättbearbetade men nackdelen är att spontaniteten försvinner och svarsalternativen som getts kanske inte täcker de svar respondenten vill ge vilket leder till mindre uttömmande svar (Bryman, 2016). Vi använde oss av öppna frågor vid våra pedagogiska samtal och en viss blandning av öppna och slutna frågor vid enkätintervjun. De slutna frågorna var av mera informativ karaktär (Bilaga 4, Bilaga 5, Bilaga 6).

4.3 Enkät

Vår tanke med enkäten var att respondenterna skulle kunna besvara den anonymt och inte i en intervjusituation. Vi förhöll oss till en skolenhet vilket innebar att vi skulle få färre än 30 respondenter i vår studie och brukligt är minst 30 respondenter för att kunna analysera resultatet kvantitativt. Utifrån detta kom vi fram till att vår enkät skulle bli som en slags digital intervju där respondenterna blir mera skyddade i sina svar gentemot oss som forskare och övrig personal på skolan då de är helt anonyma. Nedan beskriver vi sambanden mellan olika metoder som vi kombinerat delar av och kallar för webb-grupp-enkätintervju vilket gav oss en metod som passade vid genomförandet av vår enkätstudie.

4.3.1 Webb-grupp-enkätintervju

Det har blivit allt vanligare med enkäter via internet, en så kallad *webbenkät*, där respondenterna går in via en webbadress och besvarar enkäten. Trots att den största skillnaden mot postenkät är just att enkäten besvaras via internet tillkommer en del brister och problem som eventuellt skulle kunna påverka kvaliteten på arbetet. Det handlar om urvalsramar, bortfall och tekniska problem som kan bli problematiskt. Fördelarna är att det går snabbt att skicka iväg en enkät via webben och att det inte tillkommer några större kostnader för att hantera enkäten. För att minska eventuella bortfall av respondenter är det av vikt att genomföra en pilotstudie för att kunna se eventuella brister i enkäten. När det gäller överföringen av data via internet är det av vikt att kunna garantera säkerheten och integriteten över data så den inte hamnar i fel händer (Dahmström, 2011).

Att intervjua personer fast inte ansikte mot ansikte kan göras via internet. Det kan vara via chatprogram eller en mailkorrespondens och kallas *datorstödda intervjuer* (Kvale & Brinkman, 2014). Vår webbenkät är en slags datorstödd intervju fast med öppna fasta frågeställningar som respondenten ska svara på. Vi har valt att kalla detta för enkätintervju då vi via enkäten genomför en slags anonym intervju med deltagarna. En nackdel som finns med att genomföra datorstödd intervju är att den förutsätter att respondenten är duktig på att besvara skriftliga frågor. I analysarbetet har vi som forskare inte tillgång till några minnesbilder kring kroppsspråk, talspråk och vi kan heller inte påverka beskrivningarna genom exempelvis följdfrågor.

Fördelarna kan vara att anonymiteten gör att respondenten vågar svara mera öppet på frågorna (Kvale & Brinkman, 2014).

Att använda sig av gruppenkäter är ett bra sätt för att minska bortfall och om det finns en slags gruppleddare närvarande vid genomförandet kan gruppen uppmuntras till att besvara enkäten. Det är av vikt att skydda anonymiteten och att den som analyserar materialet inte har möjlighet att identifiera respondenten. Att ge respondenten tillräckligt med tid för att besvara enkäten är också viktigt (Dahmström, 2011).

Vår enkät är statisk vilket gör att respondenten får möjlighet att överblicka hela enkäten. Hen kan gå fram och tillbaka i undersökningen om hen kan se om något ska ändras eller läggas till. Då programmet vi skapat vår enkät i tillhandahålls av Högskolan i Kristianstad anses den vara tillförlitlig vad gäller dataöverföring och säkerheten kring respondentens integritet (Dahmström, 2011). Programmet är utformat så att vi kan kräva svar av respondenten på varje enskild fråga vilket ger en ökad kontroll att de inte missat att svara på någon fråga.

Vi har genomfört en webbenkät där de tänkta respondenterna via en webbadress klickar in på enkäten för att besvara den. Vi har dessutom gjort urvalet att det är lärarna vid de olika arbetslagen som skulle besvara den vilket gör att vi skulle kunna se vår enkät som en gruppenkät också och att enkäten är en datorstödd intervju. Alltså en webb-grupp-enkätintervju. Vår studie genomfördes vid en skola där vi inte känner lärarna sedan tidigare vilket gjort att vi vid analysen av data inte kunde identifiera någon av deltagarna via deras svar.

4.4 Etiska riktlinjer

Vi har under arbetets gång använt oss av Vetenskapsrådets etiska principer (Vetenskapsrådet, 2017) vid våra intervjuer och i bearbetningen av enkätmaterialet.

Informationskravet: Forskaren ska informera om forskningens syfte och undersökningens tillvägagångssätt. Deltagarna ska även informeras om de villkor som gäller för deras deltagande. Det innebär bland annat att informera om att deltagandet är frivilligt och att deltagarna kan avbryta undersökningen när de vill

(Vetenskapsrådet, 2017). Inför både våra intervjuer och enkätintervjuer har de tilltänkta deltagarna fått ett missivbrev (bilaga 1, bilaga 2, bilaga 3) där vi beskrivit syftet med vår undersökning och varför vi vill ha hjälp att besvara våra frågor. I missivbrev (bilaga 1, bilaga 2, bilaga 3) står det tydligt att deltagandet är högst frivilligt.

Samtyckeskravet: De som medverkar i undersökningen har rätt att bestämma om de vill medverka eller ej. Forskaren måste få deras samtycke innan en undersökning startas (Vetenskapsrådet, 2017). Vid våra pedagogiska samtal med specialpedagogerna och med rektor har vi fått ett skriftligt medgivande av dem att de tagit till sig av missivbrevet (bilaga 1 och bilaga 2) och därmed gett sitt samtycke till deltagandet av studien. I missivbrevet till lärarna (bilaga 3) har vi meddelat att deras medgivande och samtycke blir gällande genom att de anonymt besvarar enkäten.

Konfidentialitetskravet: Uppgifter om de som är deltagande i en undersökning ska ha konfidentialitet och obehöriga ska inte kunna ta del av personuppgifter kring dem som deltar i undersökningen. Konfidentialitet har ett nära samband med offentlighet och sekretess (Vetenskapsrådet, 2017). Då skolan där vår studie genomförts ligger i en kommun där de använder sig av Googles verktyg vid sina skolenheter valde vi att konstruera vår enkät i Microsoft forms i stället för i Google formulär för att respondenterna ska kunna vara helt anonyma och inte riskera att bli identifierade med deras mailadress i Google. Vi valde web-grupp-enkätintervju i stället för vanliga intervjuer med lärarna för att skydda deras anonymitet. Vi har meddelat deltagarna att informationen vi får in från dem kommer att hanteras aktsamt och att inspelat material och enkätsvaren kommer raderas efter att arbetet är färdigt. Då vår studie utgått från samma skolenhet har vi sett till att frågorna inte var riktade för att det ska bli känsligt att svara på då det endast är två specialpedagoger och en rektor som är med som respondenter. Vi har i stället anpassat arbetet så att det inte handlar om enskilda personer och att våra frågor är mera generella.

Nyttjandekravet: De uppgifter som samlas in får endast användas till forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2017). Vi har informerat deltagarna vilket

syftet med intervjuerna och webb-grupp-enkätintervjuerna har varit, vad arbetet ska handla om och hur materialet kommer att framställas. De intervjuade har varit medvetna om att de inte varit tvungna att svara på frågor om de inte tyckt det känts bra och att de kunnat avsluta intervjun när de så önskat.

4.5 Urval

Vi har använt oss av målstyrt urval där vi strategiskt valt ut deltagare till vår undersökning för att de är relevanta för de frågor vi vill ha svar på. Skolan som står i centrum för vår undersökning är en stor skola i en medelstor kommun i Sverige. Skolan rymmer årskurserna förskoleklass upp till årskurs 9. Vi valde att engagera två specialpedagoger, 24 lärare och en rektor vid en F-3 skola då de har hög relevans utifrån förståelsen kring vårt ämne (Bryman, 2016). Undersökningen och dess olika delar genomfördes vid en och samma F-3 skola för att kunna utläsa eventuella mönster mellan de olika respondenternas svar och att resultatet av studien skulle kunna användas i det fortsatta skolutvecklingsarbetet vid skolenheten. Att vi valde just att genomföra vår studie på årskurserna F-3 grundar sig i att vi själv var verksamma i dessa årskurser vid studiens start.

4.6 Genomförande

Första kontakten med de två specialpedagogerna som arbetade vid skolan togs via mejl där en förfrågan om deltagande ställdes. När de tackat ja till att delta, bestämdes datum och tid för intervju. Vi sa vid detta tillfälle att respondenterna skulle få intervjufrågorna i förväg, vilket vi senare valde att ta tillbaka då vi ansåg att vi kunde få större variation på svaren om de inte hade haft möjlighet att diskutera frågorna med varandra i förväg. Vi valde att intervjua specialpedagogerna var för sig av samma anledning. Innan intervjutillfällena skickade vi ut ett missivbrev (Bilaga 1) till specialpedagogerna. Intervjuerna spelades in med två mobiltelefoner, för att vara på den säkra sidan att inget skulle försvinna. Under intervjuernas turades vi om att ställa frågorna från intervjuguiden och även följdfrågor ställdes spontant. Vi valde att närvara båda två under intervjutillfällena för att vi skulle kunna ta in och uppmärksamma skeenden under intervjuens gång. Bryman (2016) poängterar att närvaro av flera än en person som intervjuar har inte visat sig ha

någon större positiv effekt på själva studien eller att den blir säkrare på något sätt. Dock känner vi själva att det är av vikt att båda är med då vi båda skriver arbetet och kommer analysera resultaten tillsammans.

Via rektorn fick vi mejladresser till teamledarna som vi mejlade förfrågan om deltagande till. Vi förklarade syftet med studien och att vi önskade deras hjälp. De fyra arbetslagen tackade ja till deltagandet och datum för genomförandet bestämdes med respektive teamledare. Sammanlagt var det 24 lärare i arbetslagen och 21 besvarade vår enkät. Vi var närvarande vid genomförandet av enkäten vilket förhoppningsvis skulle bidra till ökad svarsfrekvens. Enkäten var inte tidsbegränsad och då vi som forskare fanns på plats kunde respondenten ställa eventuella frågor. Detta visade sig vara bra då några respondenter hade allmänna frågor kring enkäten och vissa var osäkra på om de förstått frågorna rätt. Innan lärarna påbörjade enkäten presenterade vi oss och syftet med studien upprepades. Lärarna hade läst missivbrevet (Bilaga 2) innan vårt besök och var införstådda med att deltagandet var frivilligt. Enkäten visades för lärarna via en projektor där vi förtydligade de frågor som handlade generellt om en specialpedagogs arbete, inte utifrån specialpedagogerna på skolan. Vi fick synpunkter att det var många frågor att svara på och någon lärare hade önskat enkäten i förväg för att kunna tänka, medan en annan lärare tyckte att det var bättre att inte få de i förväg för då kunde hen svara mer spontant. Vi valde att inte skicka ut enkäten i förväg av samma anledning som för specialpedagogerna, vi ville få en större bredd på svaren.

Efter att vi sammanställt våra data från enkäten och intervjuerna med specialpedagogerna skapade vi en intervjuguide för att använda vid intervjun med rektor. Syftet med intervjun med rektor var att se över hur organisationen av skolan kunde skapa förutsättningar för det relationsskapande arbetet. Utifrån empirin vi samlat tidigare kunde vi utläsa vissa svårigheter som lärarna kunde kännas vid och vi ville se hur skolan som organisation kunde arbeta med dessa frågor.

En intervjuguide görs med fördel för att samtalet ska flyta på under intervjun och att det som är relevant för forskningen ska bli besvarat (Kvale & Brinkman, 2014). Intervjuguiderna och enkätfrågorna utformades utifrån vårt syfte och våra frågeställningar för att försöka få svar på dessa genom intervjuerna

4.7 Transkription och analys av data

Intervjuerna spelades in och fördes över på dator där vi sedan med hjälp av ett ordbehandlingsprogram transkriberade det sagda (Kvale & Brinkman, 2014). Ordbehandlingsprogrammet förde inte över alla ord korrekt så de delar vi i arbete har citerat har vi därför transkriberat själva. Vid vår analys av data sökte vi begrepp som var återkommande i respondenternas svar. Utifrån denna tematisering utformades kategorier som vi använder som rubriker i resultatet och i diskussionen av arbetet (Bryman, 2016). Med hjälp av teorierna vi tidigare presenterat har vi analyserat våra data där teorierna i sig går in i vartannat samtidigt som vi kan applicera dem på olika områden. Sociokulturell teori och den relationella teorin hjälper oss att dra slutsatser i det arbete lärarna i vår studie gör när det kommer till relationerna med eleverna. Även specialpedagogernas arbete med att stärka lärarnas relationskompetens och samarbetet dem i mellan kan teorierna hjälpa oss med att avgränsa i vår analys. Även systemteorin handlar om relationen till människan utifrån sammanhanget med alla berörda delar och i syftet för vår studie använder vi systemteori för att se på skolans organisering av förhållanden för att just kunna utveckla och skapa goda relationer.

4.8 Validitet och reliabilitet

Begreppen validitet och reliabilitet används främst i traditionella, kvantitativa undersökningar. Inom den kvalitativa forskningen kan validitet bli något mindre adekvat. Detta för att mätning oftast inte är det främsta intresset för en kvalitativ forskare (Bryman, 2016). Vi bedömer att våra frågor i studien har validitet då de framhäver vårt syfte och våra frågeställningar. Svaren kan anses sanningsenliga då frågorna är ställda på ett sådant sätt att de inte avslöjar enskild person och att anonymiteten skyddas. Validitet innebär att de instrument som används i en undersökning verkligen mäter det som är avsett att mätas men också hur sanningsenligt ett svar verkligen blir i t.ex. en intervju (Kvale & Brinkman, 2014). Även reliabiliteten bedömer vi vara uppnådd men eftersom det är en organisation som är i ständig förnyelse som ligger till grund för vår analys kan vi inte garantera att någon som skulle genomföra en liknande undersökning skulle få samma resultat. Detta kan bero på vilka skolor som är deltagande i forskningen, hur

respondenten som besvarar frågorna är och har för tankar. Intervjumaterialet vi fått, upplever vi som brett. Vissa delar skulle kunna bli föremål för olika tolkningar men det beror också på vilket undersökningens syfte är. Reliabilitet är sambandet mellan forskningsresultatet och hur pålitligt resultatet är, där frågan blir om forskare kan reproducera resultatet vid annan tidpunkt och med andra forskare (Kvale & Brinkman, 2014).

5. Resultat

Syftet med vår studie var att undersöka hur lärares relation till eleverna skulle kunna stärkas med specialpedagogers stöd. Även hur organisationen ser ut utifrån att ge förutsättningar att skapa goda relationer har studerats. Våra frågeställningar var:

- Vilka faktorer anser de olika professionerna kan ha inverkan på det relationsskapande arbetet med eleverna?
- Hur ser specialpedagoger på sin roll i arbetet med att stärka lärares relationskompetens i klassrummet?
- Hur anser lärare att specialpedagoger kan vägleda dem i utvecklingen av sin relationskompetens till eleverna i klassrummet?
- Hur kan skolan organiseras för att på bästa sätt gynna arbetet med att skapa goda relationer till eleverna?

Här nedan kommer vi att redovisa resultatet från våra intervjuer. Vid citering eller hänvisning till någon av de intervjuade kommer vi benämna dem som: Specialpedagog, Rektor och Lärare.

Området skolan ligger i har vuxit kontinuerligt de senaste åren vilket gör att elevunderlaget förändrats. Från början fanns det bara villor i området och med tiden har det ändrats och både radhus och flerfamiljshus är byggda på området. Enligt Specialpedagogerna har områdets förvandling de senaste 10 åren även påverkat skolverksamheten på det sätt att de inte längre kan arbeta utifrån homogena grupper utan grupperna är nu mera spretiga kunskapsmässigt och utvecklingsmässigt vilket ställer högre krav på den pedagogiska kompetensen.

På skolan arbetar lärarna i något de kallar *team* och *enheter*. Rektor beskriver *team* som deras arbetslag där lärarna från en årskurs bildar detta *team* och *enheter* är en slags fysisk gruppering med en klass från varje årskurs, F-3, som håller till i samma korridor. För att förstå tanken med organisationen beskriver rektor att organisationen vilar på tre ben där elevhälsan med specialpedagoger är ett ben, där teamledarna är ett ben och samverkan med de fackliga organisationerna är ett ben.

5.1 Olika faktorerers inverkan på relationer

När relationer till eleverna skapas och stärks kan det finnas faktorer som kan påverka detta. Nedan beskrivs faktorerna som vid flera tillfällen nämndes i empirin.

5.1.1 Visa intresse

Att visa intresse för eleven är en framgångsfaktor i det relationsskapande arbetet enligt ena specialpedagogen. Att vara intresserad av eleven som person, inte endast vad eleven presterat under skoldagen. Många av lärarna i studien beskriver att de viktigaste framgångsfaktorerna är att kunna lyssna in elevens behov, att visa ett genuint intresse för eleven och bemöta dem med nyfikenhet. Att även umgås med eleverna utanför klassrummet och våga ha roligt med eleven är goda sätt att stärka relationen på.

Vara ärlig och nära till hands. Visa mig genuint intresserad genom att ställa frågor och faktiskt lyssna, ställa följdfrågor osv. Att vara tydlig med det jag gör, allt behöver inte vara lika för alla och det ska det inte vara heller men där måste finnas rak och tydlig kommunikation (Lärare).

5.1.2 Se elevens styrkor

Tillsammans med lärarna har specialpedagogen en nyckelroll i att se elevens styrkor och intressen och utifrån dessa hitta ingångar för att bygga upp relationen och förtroendet med eleven.

Läraren är oftast den viktigaste personen för eleverna på skolan och det är också den relationen som behöver stärkas för att på sikt nå framgång hos utmanande elever (Specialpedagog).

I detta arbete framhåller specialpedagogerna att det tar tid att skapa och stärka relationer till eleverna och att specialpedagogernas handledning just ska ses som handledning där specialpedagogen vill stärka läraren, inte förklara ordagrant vad hen ska göra. Det tar tid att bygga upp tilltro till varandra och som en av specialpedagogerna säger så märker lärarna när ett barn inte är tryggt eller har svårt att skapa relation till vuxna.

5.1.3 Organisation

Rektor menar att det är tiden i klassrummet tillsammans med läraren som gör den största skillnaden i relationen mellan läraren och eleven.

Hur tillgodoser vi behoven? Vilken effekt har vi sett av föregående arbete? Vilken effekt ser vi idag och att fortsätta påtala att det är fortfarande tiden i klassrummet och läraren/mentorn som gör den största skillnaden (Rektor).

När lärarna skattar sin egen förutsättning till att skapa goda relationer till sina elever anser de flesta att de har mycket bra förutsättningar och övriga anser att de har bra förutsättningar. Alla utom en av respondenterna anser att det är väldigt viktigt för elevens kunskapsutveckling att det finns goda relationer mellan läraren och eleven. För att få till ett bra arbete för att kunna stärka och skapa relationer behövs det, enligt rektor, grundförutsättningar i undervisningen. Det handlar om att se till eleverna och deras behov, att anpassa undervisningen så den når majoriteten av eleverna i stället för att ha enskilda anpassningar till hälften av gruppen. Detta bidrar till en god undervisningsmiljö som gynnar relationsskapandet.

Det är ju den nära relationen till dem, det är ju det som är A och O. Vi kan inte jobba med kunskaper utan att relationen är på plats först, att det här barnet litar på dig. Att trots att eleven ställer till det och trots att det blir tokigt finns du där kvar (Specialpedagog).

5.1.4 Erfarenhet och relationsskapande

Specialpedagogerna i studien har lite olika syn på hur lärarens erfarenhet och längd i yrket har inverkan på det relationskapande arbetet. Den ena av specialpedagogerna ser att det är de lärare som har lång erfarenhet som många gånger är lite trötta på

uppdraget, som inte har samma drivkraft och nytänkande när det gäller arbetet med relationerna. Till skillnad mot nyutbildade lärare som ofta kommer med en annan energi. Den andra specialpedagogen tycker sig se att de lärarna med längre yrkeserfarenhet är de som känns mera trygga i relationen till sina elever. De vågar ha mera is i magen och låter relationsskapandet ta tid och kan lägga mindre energi på måluppfyllelse för stunden då de är mer trygga i att det kommer skapa bättre förutsättningar för eleverna i det långa loppet. En mindre erfaren lärare behöver oftare mer guidning i hur de ska prioritera mellan måluppfyllelse och relationen till eleverna och arbetar inte lika systematiskt och förebyggande som en mera erfaren lärare kan göra. Dock poängterar de båda specialpedagogerna att både den nya inputen och erfarenheten läraren skaffat sig med tiden behövs.

5.1.5 Vårdnadshavare

Enligt båda specialpedagogerna och rektor är kontakten till elevernas vårdnadshavare av vikt för att lyckas med relationen till eleven. Att ha en öppen kommunikation och visa att skolan bryr sig om eleven och försöka göra så att vårdnadshavarna känner trygghet med att deras barn har det bra under skoldagen. När en elev är i svårighet så har skolan oftare en intensivare kontakt med vårdnadshavarna vilket kan vara svårt ibland då skolan möter föräldrar i kris. Det är viktigt med förståelsen för att det kan vara ansträngt för alla inblandade.

5.1.6 Utmaningar

Barn som utmanar och tid till uppdraget är överhängande det lärarna nämner som utmaningar i det relationella arbetet till eleven.

Ibland kan det vara svårt att skapa goda relationer t. ex om en elev har ett utåtagerande beteende eller kanske har ett annat första språk än svenska som gör att förståelsen oss emellan kan brista, det kan bli missuppfattningar. Även om jag som lärare har många barn i min klass kan jag känna mig otillräcklig och att jag inte hinner möta alla olika behov som eleverna har (Lärare).

Lärarna kan se att det finns samband mellan elevernas agerande i klassrummet och den relationen läraren och eleven har. Det som respondenterna anser är av stor

betydelse när det gäller att få en fungerande klassrumssituation är att det behövs tydlighet, att eleven känner trygghet och att lärarna ställer rimliga krav på eleven.

Jag tänker att det är viktigt att sätta sig in i utmanande elevers behov och veta vilka krav som kan ställas. Och att arbeta lite extra med att bygga bra relationer med dessa elever (Lärare).

En av specialpedagogerna nämner att det är viktigt att vuxna förstår sig själva för att kunna förstå och förhålla sig till relationen till eleven. Just nu kanske det är svårt att påverka en elev och då behöver vi se vad det gör med oss, vad händer inom oss i det mötet? För att sedan arbeta med det för att tillsammans hitta ingångar till eleven.

Ja, sambandet är tydligt. När eleverna och jag har en relation, när eleven och jag vet vart vi har varandra, vad som är rimligt att förvänta sig och vi båda vet vad som är nästa steg i kunskapsutvecklingen då lägger sig ett lugn över klassrummet och vi kan klara av svårigheter tillsammans (Lärare).

5.2 Specialpedagogens roll i det relationskapande arbetet

5.2.1 Specialpedagogens huvudsakliga uppgift

De flesta respondenterna anser att en specialpedagogs huvudsakliga uppgift är att handleda/vägleda lärare bland annat genom att bidra med kunskaper som lärarna själva inte besitter och vara behjälplig vid dokumentation. Ena specialpedagogen nämner att hen tror att lärarna förväntar sig att de som specialpedagoger ska ha större erfarenhet inom vissa områden och att de ska kunna hjälpa lärarna med att se andra möjligheter. Detta tycker specialpedagogen att lärarna har rätt att förvänta sig.

Att vara ett bollplank. Att komma med nya infallsvinklar man kanske inte tänker själv. Att visa forskning, att vara ute på klassrumsbesök, finnas i korridorerna. Även att bekräfta att det man redan gör är positivt (Lärare).

Lärarna anser också att en uppgift för en specialpedagog är att stötta elever som behöver extra stöd kunskapsmässigt och socialt. De anser att en specialpedagog behöver skapa egna relationer till eleverna för att kunna ge lärarna rätt handledning och verktyg för att stärka relationen till eleven. Rektor är medveten om att många lärare vill att specialpedagogerna ska skapa relationer till deras elever. Det de inte tänker på, menar rektor, är att lärarna själva ska skapa relationer till ca. 24 elever i sin grupp medan de två specialpedagoger som arbetar i hans organisation då skulle behöva skapa relationer till 390 elever. Rektor anser därför att det är lärarnas huvudsakliga uppdrag att skapa och förvalta relationerna till eleverna och att det inte ligger på specialpedagogernas bord.

Specialpedagogernas uppfattning av sin roll är att de ska ha ett paraplyperspektiv över organisationen där de bidrar med tankar med fokus på de specialpedagogiska frågorna. Uppdraget som specialpedagog anser de handlar om att inta elevens perspektiv och vara ett slags språkrör för eleven för att påminna de undervisande lärarna om vad eleven mår bra av. Hur organisationen kan värna lite extra kring de eleverna där skolgången är problematisk.

Rektor berättar att de arbetar i olika led för att öka förståelsen för de olika uppdrag som finns inom organisationen. Det handlar om att helt enkelt prata och diskutera om de olika uppdragen, vad de innebär och vilka skillnader som finns.

5.2.2 Teamwork

Specialpedagogen behöver både ha bra kontakt med läraren och vara insatt i elevernas behov. Det är av vikt att specialpedagogen är närvarande i verksamheten och ser hur gruppdynamiken fungerar, samt skapar sig en bild av hur lärarna och specialpedagogen tillsammans kan möta eleven efter hans behov menar en av specialpedagogerna. Vissa av de svarande lärarna ser samarbetet med specialpedagog som ett teamwork där lärarna kan bolla tankar och idéer, samtala kring framgångsfaktorer och vad som har varit lyckat i arbetet med eleven. Att ha täta dialoger kring eleverna och förtroendefulla diskussioner där läraren inte känner sig kritiserad.

Ett välfungerande samarbete ser jag som att det innebär att jag som lärare blir medveten om hur jag kan förbättra mig i min roll

som lärare samt att jag kan få kunskaper om hur jag kan arbeta förebyggande kring olika områden (Lärare).

Det är viktigt för specialpedagogerna att de är en del av teamen och inte bara kommer in som en "sällantant" (citrat, specialpedagog). De vill finnas med från början i arbetet där de kan tänka tillsammans med lärarna och kunna arbeta förebyggande i stället för att alltid komma in i verksamheten när situationer redan har uppstått. I detta arbete poängterar ena specialpedagogen att observationer i klassrummet är av vikt för att de ska ha ett större underlag när de väl diskuterar vad lärarna kan göra för att undervisningen ska vara mera tillgänglig för eleverna. Då är det viktigt att ha goda relationer till lärarna för att de ska känna sig trygga i att specialpedagogerna kommer in i klassrummet och faktiskt granskar hur läraren genomför sin undervisning och hur hen möter eleverna.

5.2.3 Tillgänglighet

Att finnas tillgänglig för lärarna tycker specialpedagogerna är av vikt men tampas också med att många lärare vill att specialpedagogerna ska komma med snabba lösningar. Därför menar ena specialpedagogen att det är av vikt att ha en bra kontinuerlig dialog med tät återkoppling till lärarna.

Specialpedagogerna ser som sin uppgift att hjälpa lärarna att se över sin undervisning så den är anpassad på ett bra sätt. Detta innebär att undervisningen behöver utgå från den stora massan och att anpassningar på gruppnivå behövs i stället för att individanpassas till varje enskild elev. Där menar specialpedagogerna att de har en viktig uppgift att stärka lärarna till att tro på sig själva och det de gör och att specialpedagogen bara kommer in och gör små finjusteringar i det som redan fungerar. Ena specialpedagogen framhåller att verksamheten har jättekompenta lärare men att alla möter stora utmaningar i mötet med olika elever.

Genomgående svarade lärarna att det specialpedagogiska stödet måste vara lättillgängligt:

Tillgänglighet är A och O för min del. Jag säger inte att jag behöver ha feedback inom 1h tid, ibland är behoven alldeles för komplexa för att det ska vara möjligt. Men känslan av korta

kommunikationsvägar och att de faktiskt bara är ett mail/samtal bort är en rimlig förväntan enligt mig. Det kan tyckas självklart men jag tycker också att man kan förvänta sig en positiv inställning och att en vilja att finnas nära tillhands är viktig (Lärare).

Flertalet av lärarna anser att om en specialpedagog ska kunna vägleda dem i det relationsskapande arbetet till eleven behöver specialpedagogen vara närvarande i klassrummet för att se relationsarbetet som pågår mellan läraren och eleven. När en specialpedagog observerat eller närvarat i klassrummet vill lärarna få feedback på det som specialpedagogen har sett. Några av lärarna anser att en specialpedagog som arbetar med dem helst bara ska ge positiv feedback så det stärker läraren i sitt arbete.

5.2.4 Utveckling och att vara förebild

För att stötta lärarna håller specialpedagogerna workshops för kollegorna. Det kan handla om lågaffektivt bemötande, problemskapande beteende eller hur de vuxna runt eleverna agerar och uttrycker sig. Viktigt är, enligt ena specialpedagogen att de hjälper lärarna att få syn på det som de faktiskt gör och det arbetet som sker. Det är lätt för lärarna att förringa det som faktiskt händer.

Specialpedagogen tror att många av lärarna idag känner sig mera säkra i sin ämnesroll än i den relationella rollen gentemot eleverna. Det en specialpedagog kan göra är att försöka vara en modell för lärarna, att visa på de goda exemplen som finns. Detta poängterar även rektorn, att specialpedagogerna ska vara en slags förebild för lärarna i deras arbete. Rektor poängterar att det är en balansgång i relationen mellan specialpedagogerna och lärarna då det lätt blir att specialpedagogerna går in i lärarnas känsla i stället för att inta elevperspektivet och gruppens behov.

5.2.5 Stöd i arbetet med eleven

Alla lärare anser att arbetet med eleven i behov av stöd ska utföras på plats som är beroende av elevens behov. Nästan alla respondenter anser att det är positivt för många elever att få arbeta en till en ostört eller få arbeta i mindre grupper utanför

klassrummet. En respondent tycker att specialpedagogens arbete ska rikta sig mot eleven och inte mot dem som lärare. Hen anser att det är tufft att räkna till som lärare för alla och har då ett större behov av att en specialpedagog tar ut elever från undervisningssammanhanget än att få egen handledning för att kunna möta eleverna behov.

Ibland upplever jag att arbetet blir mer effektivt när eleven får sitta i enskildhet med specialpedagogen då fokuset blir mer ostört (Lärare).

Några av lärarna menar att ett välfungerande samarbete med en specialpedagog infinner sig när specialpedagogen arbetar enskilt med elever eller finns som stöd för eleven i klassrummet. Utifrån den tidigare organisationen där skolan arbetade mera med riktade insatser mot specifika elever så ser rektor att arbetet på gruppnivå har visat sig ha bättre effekt än den enskilda undervisningen som speciallärarna genomförde. Därför ser hen inte meningen med att plocka ut elever om det inte är noga övervägt och inom en viss tidsram. Specialpedagogerna poängterade att det skulle behövas flera timmar än vad de har till att stötta enskilda elever på ett sådant sätt som lärarna önskar och att det enligt forskning är bevisat att många elever i svårigheter mår bättre av att det genomförs insatser i helklass i stället för att de ska tas ut ur sammanhanget som de är i.

5.3 Organisationen som relationsskapande arena

5.3.1. Nuläge

5.3.1.1 Ny organisation

Skolan har sedan rektorn började för ungefär två och halvt år sedan, genomgått en organisatorisk förändring, där rektorn valde att anställa två specialpedagoger efter att de två speciallärarna som då fanns på skolan valde att avsluta sin anställning. Anledningen till att rektorn valde att anställa specialpedagoger och inte två nya speciallärare var att skolans elevunderlag hade förändrats vilket nu krävde ett helt annat arbetssätt. En av specialpedagogerna anser att det kan ha varit en stor omställning för de lärare som arbetat på skolan en längre tid och var vana vid stöttning av speciallärarnas kompetens. En av specialpedagogerna uppger att deras

uppdrag är att handleda lärare och organisationen är utformad så den möjligheten finns.

Rektorn har fått föra diskussioner med lärare för att implementera det nya arbetssättet och synen på specialpedagogrollen och vad den innebär.

En annan förändring som skedde på skolan var att det bildades enheter, teamen fanns sedan tidigare. Teamen är indelade i årskursvis och enheterna är indelade i en klass från varje årskurs från förskoleklass till årskurs 3. Sedan den nya organisationen genomfördes med bland annat nya enheterna som numera är placerade på samma våningsplan, menar rektorn att detta har skapat nya möjligheter till relationsskapande mellan årskurserna. Idag har lärarna inom sin enhet relationer till eleverna oavsett vilken årskurs de går i och vi-känslan har ökat.

5.3.1.2 Specialpedagogrollen enligt lärarna

Över lag svarar respondenterna att specialpedagogerna i verksamheten är ett gott stöd för dem under sin arbetsdag. De kan snabbt ta en fråga i förbifarten i korridoren och känner sig sedda. En gång i veckan finns det möjlighet för lärarna att boka in sig på så kallad konsultationstid där läraren får möjlighet att träffa specialpedagog, skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog för samtal kring frågor som läraren har. En av respondenterna poängterar vikten av dessa möten då hen anser att det är bra att de arbetar tvärprofessionellt.

Genom att komma med tips och tricks men också genom att ställa utmanande frågor till mig som pedagog. Det är ju trots allt jag själv som känner min grupp bäst och ibland kan det räcka med att höja blicken en bit för att hitta lösningen (Lärare).

Två gånger per termin är specialpedagogerna närvarande vid lärarnas teammöte. Lärarna poängterar att de tycker att de får bra stöttning av specialpedagogerna och att de har ett väl fungerande arbete tillsammans. De känner sig lyssnade på, får god vägledning och får stöd i dokumentationsarbetet.

Rektorn har organiserat det specialpedagogiska arbetet i de olika klasserna utifrån vilket behov som finns, specialpedagogerna är således inte kopplade till specifika klasser. Är behovet stort i en klass blir de specialpedagogiska insatserna högre, än

i en klass som har mindre behov. Rektorn anser att det är lärarnas ansvar att signalera när stöttning behövs. Det är specialpedagogernas ansvar att leda och fördela arbetet utifrån de behov som finns och deras olika kompetenser och styrkor.

5.3.2 Önskat läge

5.3.2.2 Ny organisation

Rektorn har kännedom om att utveckling tar tid och att lärarna behöver ha rätt redskap och de behöver insikt om hur viktiga de är i organisationen. Specialpedagogernas uppdrag enligt rektorn är främst att arbeta med det långsiktiga elevhälsoarbetet. Uppdraget är att hjälpa till med att lokalisera elever som är i behov av stöd och följa upp anpassningar och kontakta elevhälsoteamet när det behovet finns. Där behöver det kartläggas utifrån vad som har gjorts för insatser tidigare och vad nästa steg blir. När det gäller hur arbetet med relationsskapande till elever på skolan fortgår anger rektorn att de har en verksamhetsplan som fokuserar på effektiv undervisning och god lärandemiljö.

5.3.2.2 Specialpedagogrollen

Önskemål hade varit att det skulle funnits mera tid för specialpedagogerna att vistas ute i verksamheten. Ett tips som några responderande lärare ger är att det skulle kunna anställas fler specialpedagoger eller speciallärare till skolan. Några av lärarna ansåg också att de gärna sett att de fått mera hjälp med specifika elever och arbetat mera hands on med dem i stället för andra insatser på gruppnivå. Även här diskuterar några av respondenterna att de hade önskat att specialpedagogen lärde känna eleverna på skolan för att kunna hjälpa lärarna med det relationsstärkande arbetet. En av specialpedagogerna angav i intervjun att om de skulle arbetat på detta arbetssätt så hade deras arbetsvecka varit 60 timmar. Tidigare specialpedagogiska insatser önskas i förskoleklass och det framkommer önskemål om att organisationen borde koppla en specialpedagog till en viss åldersgrupp.

Med det sagt menar jag inte att specialpedagogerna inte genomför riktade insatser, men då ska de vara noga övervägda. Vi ska ha gjort en noggrann analys kring vad vi tänker att det här ska ge och

vi ska följa upp insatsen efter för att se om det har gett önskad effekt och bestämmer oss hur lång tid den ska gälla (Rektor).

Ena specialpedagogen tror att lärarna vid skolan ofta hade önskat att hen fanns närvarande i situationer när det väl händer saker. I praktiken går inte detta då det går nästan 400 elever på skolan och det innebär att det uppstår situationer relativt ofta, menar specialpedagogen. Även stödet till enskilda elever eller mindre grupper efterfrågas enligt specialpedagogen. Då är det viktigt att hjälpa läraren att få till situationer i klassrummet som blir lyckade för att eleven ska må bra i klassrummet och att relationen mellan lärare och elev stärks på plats.

6. Sammanfattning, analys och slutsatser

Nedan kommer en sammanfattning av resultatet med utgångspunkt i studiens problemformulering. Sammanfattningen skrivs i tre underrubriker vilka är; Olika faktorerers inverkan på relationer, Specialpedagogens roll i det relationsskapande arbetet och Organisationen som relationsskapande arena.

6.1 Olika faktorerers inverkan på relationer

- Relationer skapas och utvecklas i klassrummet mellan lärare och elev.
- Anpassad undervisning utifrån elevens behov.
- Tydliga förväntningar och rimliga krav på eleven.
- Intresse för eleven.
- Handledning av lärare.
- Barn som utmanar.

6.2 Specialpedagogens roll i det relationsskapande arbetet

- Vägledning av lärare.
- Specialpedagogens relationsskapande med eleven.
- Paraplyperspektiv över organisationen.

- Samarbete mellan specialpedagog och lärare.
- Tillgänglighet och närvaro.

6.3 Organisationen som relationsskapande arena

- Konsultation och teammöten med lärare.
- Dokumentationshjälp av specialpedagog.
- Tillgänglig och närvarande specialpedagog.
- Stöttning för eleven, en till en eller i mindre sammanhang.
- Specialpedagogiska insatser utifrån behov.

6.4 Tolkning utifrån den sociokulturella teorin

Kärnan inom den sociokulturella teorin är att förstå sambandet mellan sammanhang och individens handlingar vilket har framkommit vid flera tillfällen i vår empiri (Säljö, 2000). Lärarna i vår studie upplever, att det finns ett samband mellan eleverna agerande i klassrummet och relationen läraren har tillsammans med dem.

Ur den epistemologiska grundtanken där kunskap och lärande utformas i kommunikativa samspel (Säljö, 2000) kan vi se att lärarnas interaktion med eleven används för att förstå och kunna kommunicera med eleven. Precis som en av lärarna uttryckte sig i vår studie där hen menar att det infinner sig ett lugn när eleven vet vilka förväntningarna är och läraren och eleven vet var de har varandra. En annan lärare poängterar att det är viktigt att sätta sig in i elevens situation för att arbeta vidare med dem och med relationen till dem.

Utifrån ett ontologiskt synsätt där tillvaron skapas och omskapas i gemenskap med andra (Rubin, 2021; Säljö, 2000) ser vi samband i det rektorn i vår studie nämner, att relationer ska förvaltas och i med omorganisationen skolan genomgått har läraren fler möjligheter att skapa och stärka sina relationer till fler elever än endast dem i sin egen klass. Kollektiva processer sker mellan och inom människan och genom verktygen som används (Säljö, 2000). De flesta av lärarna svarar att specialpedagogers huvudsakliga uppgift är att vägleda lärare genom att bidra med kunskaper som lärarna själva inte har. Respondenterna uppskattar samarbetet

mellan professionerna och hjälpen som kommer i och med dokumentation och specifika elevinsatser. Säljö (2000) menar att människan utgår från sina egna kunskaper och erfarenheter och utifrån situationen människan finns i avgör vad som behöver arbetas med. Kopplat till handledningen av lärare poängterar specialpedagogerna att det är i handledningen de kan stötta och finnas till men att meningen inte är att beskriva ordagrant vad som ska genomföras.

6.5 Tolkning utifrån relationellt perspektiv

I vår studie vill vi komma närmare förståelsen för hur lärares relation till elever kan stärkas med fokus på specialpedagogrollen. Figur 2 (Aspelin, 2018, s. 49) har varit till hjälp när vi analyserat vårt data då figuren på ett tydligt sätt gör relationskompetensen mera greppbar och användbar som analysverktyg.

Aspelin (2018) använder sig av begreppet *differentieringskompetens* där förmågan att reglera graden av närhet och distans till eleven är av vikt. Några lärare nämner elever som har ett utmanande beteende, som kan vara utåtagerande eller elever som kräver mycket uppmärksamhet som faktorer som kan ha inverkan på det relationsstärkande arbetet. Där menar en av lärarna att det är viktigt att balansera uppmärksamheten mellan eleverna. Utifrån den *kommunikativa kompetensen* (Aspelin, 2018) kan vi se att en av lärarna tydligt ger uttryck för vikten av detta. Hen belyser betydelsen av att vara genuint intresserad och ställa frågor och lyssna på riktigt. Att relationen stärks genom att ha en rak och tydlig kommunikation. Att ha *socioemotionell kompetens* (Aspelin, 2018) framkommer i vår studie då lärare och specialpedagoger betonar elever som utmanar. Här nämner ena specialpedagogen att det är viktigt att vi vuxna förstår oss själva och våra reaktioner i förhållandet till de elever som utmanar oss. Precis som Aspelin (2018) själv beskriver så ingår dessa tre delar som en helhet och kan inte ses som separata fenomen och vi upplever att flera av respondenternas svar skulle passa in under flera av illustrationens pusselbitar (figur 2, Aspelin, 2018, s. 49).

6.6 Tolkning utifrån systemteori

Med stöd i systemteorin och dess perspektiv görs tolkningar av skolorganisationen där systemteorins olika perspektiv avser att fokusera på mötet mellan människor.

Allt som sker hamnar i en slags symbios med vartannat. Studiens fokus på organisationen har stor förankring inom systemteorin då samverkan mellan personer, deras kommunikation och handlingar är det som för systemet vidare (Gjems, 1997). I relation till elevperspektivet berättar rektorn i studien att skolan arbetar utifrån sin verksamhetsplan där fokus ligger på relationer och god lärandemiljö. Varje vecka finns möjlighet för lärare att boka in sig på konsultationstid för pedagogiska frågor där de tvärprofessionellt tillsammans med skolkurator, skolsköterska, skolpsykolog och specialpedagog pratar lösningar.

Skolan är organiserad utifrån enheter och team som samverkar på olika sätt. Enheten är en parallell med F-3 som samarbetar för att få till en samförståelse och en röd tråd för eleven. Utifrån begreppet ömsesidig förbundenhet kan vi inte förstå människan separerad från de sociala system vi ingår i utan behöver förstås i relation till varandra (Løw, 2011). Rektorns organisering i enheter har enligt hen själv resulterat i en ökad samhörighet och nya möjligheter till relationskapande över gränserna.

Enligt den cirkulära processen som ingår i systemteorin kan samband göras med rektorns tanke kring att förändringar tar tid och att det är en ständigt pågående process. Med hjälp av *hur*-frågor kan processer förstås och verkligheten blir mera mångsidig. Utifrån omorganisationen rektorn genomfört har hen varit tydlig inför lärarna hur specialpedagoger arbetar för att skapa ökad förståelse för specialpedagoguppdraget. Lärarna i studien visar att de har olika tankar kring specialpedagogens uppdrag och vad de har för förväntningar. Exempelvis anser några lärare att specialpedagogen ska arbeta mera mot enskild elev eller att de ska finnas synligt i verksamheten och skapa relation till eleverna som går på skolan. Utifrån specialpedagogens uppdrag på skolan är deras syn på sitt uppdrag något annorlunda än det några av lärarna anser. Kopplat till systemteorins interpunktion, vilket innebär att vi namnger den pågående processen, kan detta leda till konflikter då tolkningen av en situation kan skilja sig och våra interpunktioner krockar. Vi uppfattar situationer olika och handlar därefter (Løw, 2011). Flera svarande hade önskat att de skulle ha en specialpedagog kopplad till den årskurs eller klass de arbetar med för att lärarna lättare skulle kunna kontakta rätt specialpedagog som kan stötta dem. En av respondenterna poängterar att det skulle varit positivt att veta

vilken specialpedagog de skulle vända sig till vid frågor då just den specialpedagogen kunde vara mera involverade i klasserna vilket även gynnat att specialpedagogerna lärt känna eleverna bättre och därigenom kunde hjälpa lärarna i den relationella utvecklingen mellan läraren och eleven.

6.7 Slutsatser

- Samband finns kopplat mellan lärarens relation till eleven och elevens agerande i klassrummet.
- Viktigt att som lärare förstå sig själv och sina känslor i relation till eleven.
- Omorganisationen möjliggör att lärare kan skapa och stärka relationer till fler elever än dem de undervisar.
- Kommunikation och samverkan mellan lärare och specialpedagog är av stor vikt för det relationsstärkande och relationsskapande arbetet.

7. Diskussion

Forskningen som genomförs kring lärare-elevrelationer är olika om vi jämför mellan internationell och svensk forskning. Den internationella forskningen förklarar olika slags relationers effekt på elevernas prestationer och beteenden medan den svenska forskningen är inriktad mot förståelse av situationer, där lärare och elevers handlingar, tankar och beteenden ska förstås i samband (Aspelin, 2017). Utifrån Persson (1998) skulle vi vilja säga att den internationella forskningen vi läst mera har ett fokus som är kategoriskt där intresset ligger på elevernas beteenden och prestationer utifrån relationen, medan den svenska forskningen är mera relationell där förståelse för situation och omkringliggande faktorer och det mellanmänskliga mötet är i fokus (Takala m.fl.).

7.1 Resultatdiskussion

Huvuddiskussionen i denna studie behöver starta i att relationen mellan lärare och elev är en framgångsfaktor i klassrummet (Abiodullah, 2020). Respondenterna i vår studie har över lag en relationell syn på eleven vilket är en god start för det relationsstärkande arbetet (Aspelin, 2018; Persson, 1998).

7.1.1 Olika faktorerers inverkan på relationer

Några av lärarna i vår studie anser att ansvaret för eleverna som utmanar är någon annans då de vill se att undervisningen för dessa elever sker på annat sätt, i eller utanför klassrummet, beroende på elevens behov. Detta ser även Byrd och Alexander (2020) och Mihajlovic (2020) i sina studier. Här poängterar respondenterna i Byrd och Alexanders studie (2020) att det är kommunikationen med lärarna som är viktig för att skapa förståelse kring vad som gynnar eleven bäst och vilket stöd specialpedagogen kan vara för läraren i detta arbete. Även lärare i vår studie beskriver detta genom att benämna det som att de behöver hjälp med att lyfta blicken något för att finna andra lösningar.

När lärarna skattar sin egen förutsättning till att skapa goda relationer till sina elever anser de flesta att de har mycket bra möjligheter till detta och övriga anser att de har bra förutsättningar. Alltså borde det finnas något i organisationen som gör att de upplever att de har goda eller mycket goda förutsättningar att skapa dessa relationer. Detta framkommer trots att lärarna ändå poängterat att de känner av en tidsbrist för sitt uppdrag och att elever som utmanar kan påverka utvecklingen av relationen. Här kan specialpedagogen vara till hjälp både utifrån att vägleda lärarna i ökad förståelse för utmanande beteenden och att visa på hur de kan mötas tillsammans med eleven (Abiodullah m.fl. 2020; Ljungblad & Rinne, 2020; Aspelin 2015, 2016; Byrd & Alexander 2020).

7.1.2 Specialpedagogens roll i det relationskapande arbetet

Utifrån svaren vi fått så nämner ingen av de responderande lärarna att specialpedagogers uppgift skulle kunna vara att hjälpa dem att stärka deras relationer till eleverna i klassrummet. Dock nämner lärarna den specialpedagogiska handledningen som en av specialpedagogens uppgifter. Byrd och Alexander (2020) visar att en av deras respondenter menar att specialpedagogens uppgift blir att gå in och försöka få läraren att förstå att de arbetar i team, där specialpedagogen stödjer läraren i hur hen ska kunna arbeta relationellt till sina elever. Att ha rollen som specialpedagog innebär att vara en förebild för lärarna de arbetar med anser rektorn i vår studie, vilket även framkommer i Byrd och Alexanders studie (2020).

Respondenter i vår studie diskuterar specialpedagogens stöd då vissa upplever en saknad av speciallärare som arbetar enskilt med elev eller mindre elevgrupp. Mihajlovic (2020) nämner, precis som det står i den svenska examensordningen (SFS 1993:100) att specialpedagogen ska inneha en handledande roll. Dock visar Mihajlovic (2020) resultat att specialpedagogen i stället arbetar direkt mot elev i stället för att möjliggöra samarbete med läraren. Även Byrd och Alexander (2020) har kommit fram till liknande slutsatser. Rektorn poängterar att eleven befinner sig den mesta av sin skoltid inne i sitt klassrum och det är därför där den anpassade undervisningen ska ske.

Att en specialpedagog ska vara tillgänglig för lärarna är det många av respondenterna i vår studie som anser. Att få möjlighet att träffa elevhälsoteamet och ställa frågor till fler professioner samtidigt är av vikt enligt lärarna. I Takala m.fl. (2020) enkätstudie framkommer liknande resultat.

7.1.3 Organisationen som relationsskapande arena

Lärarnas önskade organisatoriska läge är att specialpedagogerna mera skulle arbeta en till en och i mindre grupper med eleverna. Vi frågade rektor om detta kan bero på att det tidigare arbetade två speciallärare på skolan. Rektorn har valt att anställa två specialpedagoger i stället för att ha speciallärare vilket enligt rektorn skapat två läger på skolan vilket kan försvåra specialpedagogernas arbete då det saknas samförstånd kring specialpedagoguppdraget. Att ha samförstånd nämner Jarl m.fl. (2017) är en framgångsfaktor.

Utifrån att stödbehovet i klasserna kan se olika ut är inte specialpedagogerna kopplade till någon specifik klass. Några lärare i studien nämner att de saknar att ha en specialpedagog kopplat till sig så de vet vem de ska vända sig till vid frågor och att specialpedagogen har möjlighet att skapa egna relationer till eleverna. Dialogen och samarbetet mellan professionerna är viktig (Jarl m.fl., 2017).

Rektorn i vår studie anser att det är lärarens ansvar att se till att anpassa undervisningen utifrån den elevgrupp de har. Detta samspelar med att ha goda relationer då eleven får känna sig sedd och får känna att hen lyckas. Även Ljungblad och Rinne (2020) nämner vikten av de relationella värdena i mötet med eleverna liksom Byrd och Alexander (2020) och Abiodullah m.fl. (2020)

7.2 Metoddiskussion

7.2.1 Intervju

Vi anser att öppna frågor vid vår intervju var rätt val då vi ville att intervjun skulle ha karaktär av ett pedagogiskt samtal (Bryman, 2016, Kvale & Brinkman, 2014)

Bryman (2016) poängterar att öppna enkätfrågor kan avskräcka respondenterna. Vi var själva lite oroliga för detta när det gäller att skriva svar och tiden det kan ta. Efter vår pilotstudie hade vi fått en genomsnittlig svarstid vilket vi meddelade respondenterna och att vi hade god tid till vårt förfogande vid genomförandet gjorde att vi upplever att det inte var några problem.

Fråga som vi i efterhand känner vi skulle vilja ställa till rektor är: Hur skulle specialpedagogens arbetsuppgifter organiseras så att de fick mera tid att vistas i verksamheten för att observera och kunna ge feedback, som lärarna önskar? I vår studie är det svårt att skydda rektor och specialpedagoger helt då de inte kan vara anonyma från sina kollegor som deltagit i studien. Om vi i stället genomfört studien vid fler skolor eller intervjuat specialpedagoger vid en skola och lärare vid en annan hade validiteten inte försvagats, dock hade vi inte kunnat ha samma organisatoriska fokus då vi hoppas studien ska bidra till fortsatt arbete inom organisationen vi varit vid.

7.2.2 Webb-grupp-enkätintervju

Vi kan se att någon av våra frågeställningar i vår webb-grupp-enkätintervju skulle behövs preciseras ytterligare t.ex. Fråga 12 (bilaga 6). Vi får upplevelsen av att läraren tänker på en befintlig elev i svårighet vilket gör att svaret utgår från det. Detta gör att svaren på frågan blir svårare att tyda då det handlar mera om det praktiska arbetet kring eleven än om själva relationens betydelse. Även fråga 4 (bilaga 6) blir inte riktigt besvarad då några svarat allmänt om utmaningar och inte enbart i fråga om goda relationer till eleven. Vet inte om detta beror på att respondenterna inte förstått frågan fullt ut eller om respondenterna lutar sig mot det sista som står i frågeställningen? Respondenterna svarar också på hur de skulle kunna lösa utmaningarna, vilket kanske är positivt för dem då de börjar reflektera kring sitt eget sätt att hantera frågan i sitt klassrum utifrån vår webb-grupp-enkätintervju. Vår studie kan upplevas som personlig, känslig och att det berör

lärare då de ofta vill sina elevers bästa. Detta gör att deras svar på våra frågor inte alltid blir direkt anknutna till den egentliga frågeställningen kring relationen vi är ute efter.

För att kunna besvara vår webb-grupp-enkätintervju anonymt använde vi oss av Microsoft forms som enkätverktyg vilket garanterats respondenternas integritet (Dahmström, 2011). Eftersom vi använde oss av enkät i stället för intervjuer med lärarna för att de skulle kunna svara anonymt missar vi den tysta kommunikationen som kan infinna sig vid intervjutillfället (Kvale & Brinkman, 2014). Dock anser vi att vikten av att kunna lämna svar anonymt har gynnat validiteten i studien.

Det hade varit spännande att utöka studien med observationer i klassrum men vi ser också hur känsligt detta skulle kunna bli gentemot de som står i fokus för forskningen. Att utöka studien genom att ha genomfört den på flera skolor hade varit intressant då vi hade kunnat jämföra enheterna med varandra.

7.3 Reflektion

- Brist på tid för läraruppgifter och elever som utmanar är faktorer som påverkar relationerna mellan läraren och eleven
- Att arbeta som specialpedagog innebär att vara en förebild för organisationen.
- Lärarna behöver ha kompetens inom området att skapa och stärka relationer till eleverna. Om de inte har detta behöver de få hjälp att utveckla detta.
- Specialpedagogen har ett viktigt uppdrag när det gäller att vägleda lärare och däri kan handledning kring relationsstärkande vara aktuellt.
- Vetskapen om lärarnas syn på specialpedagogrollen möjliggör ökad förståelse för yrkesprofessionerna och utveckling kan ske.
- Trots upplevd tidsbrist för läraruppgifter och elever som utmanar anser lärarna att de har goda förutsättningar att skapa relationer med eleverna utifrån den organisation som råder.
- Metodvalen till vår studie har varit korrekta men kunde utökats med fler respondenter vid fler skolor.

7.4 Avslut

Utifrån empirin vi samlat in kopplat till tidigare forskning och med hjälp av olika teoretiska ansatser anser vi att vi besvarat dessa frågeställningar i studien. Vi har sett att studien för fram fler resultat och att resultaten är av vikt när det gäller att se på specialpedagogens roll i det relationsstärkande arbetet. Det framkommer vad lärarna önskar och vad de anser en specialpedagog kan bidra med och med hjälp av denna information kan specialpedagogen bemöta deras förväntningar. Några av lärarrespondenterna poängterar att de gärna sett att specialpedagogstödet av eleven hade skett utanför klassrummet. Med vetskap kring detta kan arbetet med förståelsen kring specialpedagoguppdraget och vad som gynnar eleven bäst bearbetas vid enheten, precis som rektorn i studien tar upp. Resultaten från vår studie kommer den aktuella skolan att kunna använda sig av i sitt fortsatta utvecklingsarbete.

7.3.1 Implikationer i praktiken och vidare forskning

Studien bidrar till att synliggöra vikten av goda lärare-elev-relationer och specialpedagogens roll i arbetet med att stärka dessa relationer. En ökad insikt för hur lärare ser på det specialpedagogiska uppdraget och vilka förväntningar som finns bland lärare har synliggjorts. Förståelsen mellan professioner kan bidra till rätt insatser och fokus kan ligga på relationsskapande aktiviteter. Organisationens struktur är en framgångsfaktor för att skapa möjligheter till goda relationer mellan lärare och elev. Genom god kommunikation och samverkan med lärare kan specialpedagogen hjälpa lärarna till ökad relationskompetens.

Med avstamp i vår studie tror vi att fortsatta studier kring relationsarbetet med vårdnadshavare och dess effekter det kan ha på lärare-elevrelationen är en spännande utgångspunkt. Utifrån de resultat vi fått fram i vår studie ser vi att flera av respondenterna lyfter vårdnadshavarna som en viktig del i det relationsskapande arbetet med eleven. Carlsson Kendall (2015) nämner att mötet mellan skolan och hemmet är en avgörande faktor för lärarens arbete i skolan med eleverna.

Källförteckning

Abiodullah, M., Sameen, D-e & Aslam, M. (2020). Emotional intelligence as a Predictor of Teacher engagement in Classroom. *Bulletin of Education and Research*. Vol. 42, No 1 pp. 127-140.

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1258049.pdf>

Aspelin, J. (1999). *Klassrummets mikrovärld*. Symposion.

Aspelin, J (2013) Vad är relationell pedagogik. Aspelin, J. (red.), *Relationell specialpedagogik – i teori och praktik*. (s.13–25) Högskolan Kristianstad

Aspelin, J. (2015). Lärares relationskompetens Begreppsdiskussion med stöd i Martin Bubers begrepp ”det sociala” och ”det mellanmänniska”. *Utbildning & Demokrati 2015*. Vol. 24, nr. 3. [https://www.diva-](https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:915784/FULLTEXT01.pdf)

[portal.org/smash/get/diva2:915784/FULLTEXT01.pdf](https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:915784/FULLTEXT01.pdf)

Aspelin, J. (2016). Om den pedagogiska relationens gränser - Relationskompetens i gränslandet mellan närhet och distans. *Nordisk tidskrift för allmän didaktik*. Vol. 2, No. 1, s. 3–13. [https://www.diva-](https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1051527/FULLTEXT01.pdf)

[portal.org/smash/get/diva2:1051527/FULLTEXT01.pdf-](https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1051527/FULLTEXT01.pdf)

Aspelin, J. (2017) *Lärare-elev-relation och samtal mellan lärare och elev*. Skolverket. <https://larportalen.skolverket.se>

Aspelin, J. (2018). *Lärares relationskompetens. Vad är det? Hur kan den utvecklas?* Liber.

Aspelin, J., Östlund, D., & Jönsson, A. (2020). 'It means everything': Special educators' perceptions of relationships and relational competence. *European journal of special needs education*. VOL. 36, NO. 5.

<http://hkr.diva-portal.org/smash/get/diva2:1449427/FULLTEXT02.pdf>

Aspelin, J., Östlund, D., & Jönsson, A. (2021). Pre-service special educators' understandings of relational competence. *Frontiers in education: teacher education*, 6, 1-12. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.678793>

Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.

Byrd, D.R & Alexander, M. (2020). Investigating special education teachers' knowledge and skills: Preparing general teacher preparation for professional development. *Journal of Pedagogical Research*. Volume 4, Issue 2, 2020.

<http://dx.doi.org/10.33902/JPR.2020059790>

- Carlsson Kendall, G. (2015) *Elever med neuropsykologiska svårigheter – vad gör vi och varför?* Studentlitteratur
- Dahmström, K. (2011). *Från datainsamling till rapport - att göra en statistisk undersökning*. Studentlitteratur.
- Frelin, A (2012) *Lyhörda lärare: Professionellt relationsbyggande i förskola och skola*. Liber.
- Gjems, L. (1997). *Handledning i professionsgrupper*. Studentlitteratur.
- Hatti, J. (2012) *Synligt lärande för lärare*. Natur & Kultur
- Hirsh, Å. (2021). Relationell pedagogisk teori – med relationer i fokus. Seder, M & Jobér, A. (Red.), *Vetenskapliga teorier för lärare*. (s. 116–136). Natur & Kultur
- Guvå, G & Hylander, I (2017) *Elevhälsa som främjar lärande: om professionellt samarbete i retorik och praktik*. Studentlitteratur
- Jarl, M, Blossing, U & Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång: strategier för en likvärdig skola*. Natur och kultur.
- Jederlund, U. (2022) *Det relationsskapande arbetet* [inspelad föreläsning] <https://tinyurl.se/4Xb>
- Juul, J & Jensen, H. (2003) *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Liber
- Kvale, S & Brinkman, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Ljungblad, A-L & Rinne, I. (2020). Pedagogisk takt synliggör komplexiteten i läraryrkets relationella dimension. *Nordiska tidskrift för pedagogikk og kritikk*. Volym 6, 2020, 2. 158-173. <https://doi.org/10.23865/ntpk.v6.1883>
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Reviderad 2019. (2019). Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=4206>
- Løw, O. (2011). *Pedagogisk handledning*. Studentlitteratur.
- Mihajlovic, C. (2020). Special educators' perceptions of their role in inclusive education: A case study in Finland. *Journal of Pedagogical Research*. Volume 4, Issue 2, 2020. <http://dx.doi.org/10.33902/JPR.2020060179>
- Persson, B. (1998). Den motsägelsefulla specialpedagogiken. Motiveringar, genomförande och konsekvenser. *Specialpedagogiska rapporter*. Nr.11. <https://gupea.ub.gu.se/>

- Rubin, M. (2021). Språk, samspel och lärande: sociokulturella teorier - språket, lärarens främsta redskap. Serder, M & Jobér, A. (Red.), *Vetenskapliga teorier för lärare*. (s.249–270). Natur & Kultur.
- Serder, M & Jobér, A. (Red.), *Vetenskapliga teorier för lärare*. (s.116–136). Natur & Kultur.
- SFS 1993:100. *Examensordningen*. Utbildningsdepartementet.
- SFS 2010:800. *Skollagen*. Utbildningsdepartementet.
- Skolverket (2021). *Slutbetyg i grundskolan våren 2021*.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/beskrivande-statistik/2021/slutbetyg-i-grundskolan-varen-2021>
- Socialstyrelsen (2016). *Vägledning för elevhälsan*. Socialstyrelsen.
<https://www.socialstyrelsen.se/>
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018). *Elevhälsoarbete under utveckling*.
<https://webbutiken.spsm.se/elevhalsoarbete-under-utveckling-en-antologi/>
- Svenska Unescorådet. (2006), *Salamancadeklarationen och Salamanca +10*. Svenska Unescorådet.
- Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken - Ett sociokulturellt perspektiv*. (3:1 uppl.) Studentlitteratur.
- Takala, M, Silfver, E, Karlsson, Y, Saarinen, M. Supporting Pupils in Finnish and Swedish Schools—Teachers’ Views. *Scandinavian journal of educational research* 2020. Vol. 64, No.3, 313-332. <https://doi.org/10.1080/00313831.2018.1541820>
- Thornberg, R. (2020) *Det sociala livet i skolan*. Socialpsykologiska perspektiv. (3 uppl.) Liber.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Vetenskapsrådet.
<https://www.vr.se/download>

Bilagor

Bilaga 1

Missivbrev till specialpedagoger

Fakulteten för
lärarutbildning

På specialpedagog- och speciallärarprogrammet vid Högskolan Kristianstad skriver studenterna ett självständigt arbete under sin sista termin. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie med utgångspunkt i en forskningsfråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid olika verksamheter, i form av till exempel intervjuer, enkäter och observationer. Ansvarig för dina personuppgifter är Högskolan Kristianstad. Enligt EU:s dataskyddsförordning har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i studien, och vid behov få eventuella fel rättade. Det självständiga arbetet motsvarar 15 högskolepoäng. När detta har blivit godkänt publiceras det i databasen DIVA

<https://www.hkr.se/om-hkr/organisation/laranderesurscentrum/publicering/>

2022-01-29

Missivbrev

Vi heter Helene Löfberg och Emma Cronemark och läser till specialpedagog vid Högskolan i Kristianstad. I utbildningen ingår att göra ett magisterarbete, vilket är anledning till att denna intervju- och enkätstudie kommer att göras.

Lärare i skolan kan stöta på situationer som är utmanande i relationen till deras elever. Hur ser lärarna själva på sitt behov av relationskompetens i samspel med eleverna i sitt klassrum och hur skulle specialpedagogen kunna handleda och ge stöd till läraren i utvecklingen av sin relationskompetens?

Vår förhoppning är att vi med hjälp av denna intervjustudie ska komma närmare vetskapen om hur specialpedagoger kan stötta lärare i sin relationsutveckling till deras elever i sitt klassrum.

Syftet med vårt arbete är att undersöka hur lärares relationer till eleverna kan stärkas med särskilt fokus på hur specialpedagoger kan ge stöd i detta arbete.

Du som specialpedagog blir tillfrågad att medverka i denna studie samtidigt som lärarna vid din enhet kommer förfrågas om att besvara en enkät. Denna empiri kommer vi sedan att analysera utifrån det syfte vi har med vår undersökning.

Det är helt frivilligt att medverka i undersökningen och du kan när som helst avbryta din medverkan. Intervjuerna kommer att genomföras på din arbetsplats. Intervjun beräknas ta 30-60 minuter. Materialet från intervjuerna kommer att hanteras och behandlas konfidentiellt och det kommer att förvaras så att ingen obehörig kommer att kunna ta del av det. När arbetet är klart kommer inspelat material från intervjuerna att raderas. Inga enskilda personer eller skolan ni arbetar vid kommer att kunna identifieras i examensarbetet. Ni kan läsa mer om de vetenskapliga principer vi följer på länken nedan:

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

Har du några frågor så hör gärna av dig.

Helene Löfberg och Emma Cronemark

.....

Studentens/studenternas underskrift/er

Kontaktuppgifter: Helen Löfberg/ Emma Cronemark

Telefonnummer:

E-mailadress:

Ansvarig lärare/handledare:

Lisbeth Ohlsson

Universitetslektor

Mail:

Kontaktuppgifter Högskolan i Kristianstad:

www.hkr.se

044-2503000

Samtyckesblankett

Jag har tagit del av ovanstående information och samtycker till att delta i studien:

Ja   O

Nej   O

Ort:..... Datum:.....

Namn: .....

Namnförtydligande .....

Återlämnas till.....senast den.....

Bilaga 2

Missivbrev till lärarna

Fakulteten för
lärarutbildning

På specialpedagog- och speciallärarprogrammet vid Högskolan Kristianstad skriver studenterna ett självständigt arbete under sin sista termin. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie med utgångspunkt i en forskningsfråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid olika verksamheter, i form av till exempel intervjuer, enkäter och observationer. Ansvarig för dina personuppgifter är Högskolan Kristianstad. Enligt EU:s dataskyddsförordning har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i studien, och vid behov få eventuella fel rättade. Det självständiga arbetet motsvarar 15 högskolepoäng. När detta har blivit godkänt publiceras det i databasen DIVA

<https://www.hkr.se/om-hkr/organisation/laranderesurscentrum/publicering/>

2022-02-13

Missivbrev

Vi heter Helene Löfberg och Emma Cronemark och läser till specialpedagoger vid Högskolan i Kristianstad. I utbildningen ingår att göra ett magisterarbete, vilket är anledning till att denna intervju- och enkätstudie kommer att genomföras.

Lärare i skolan kan stöta på situationer som är utmanande i relationen till deras elever. Hur ser lärarna på sitt relationsskapande i samspel med eleverna i sitt klassrum och hur skulle specialpedagogen kunna vägleda läraren i detta arbete. Hur kan organisationen ge förutsättningar för att det relationsskapande arbetet ska lyckas?

Vår förhoppning är att vi med hjälp av denna intervjustudie ska komma närmare vetskapen om hur specialpedagoger kan vägleda lärare i sitt relationsskapande till deras elever i sitt klassrum.

Syftet med vårt arbete är alltså att undersöka hur lärares relationsskapande till sina elever kan stärkas med särskilt fokus på hur specialpedagoger kan vägleda lärarna i detta arbete och vilka förutsättningar och utvecklingsmöjligheter som finns i organisationen.

Du som lärare blir tillfrågad att medverka i denna studie och besvara en enkät anonym, samtidigt som specialpedagoger vid din enhet kommer bli intervjuade kring hur de ser på sin roll i arbetet med att vägleda dig som lärare. Denna empiri kommer vi sedan att analysera utifrån det syfte vi har med vår undersökning.

Det är helt frivilligt att medverka i enkätundersökningen och du kan när som helst avbryta din medverkan. Enkäten kommer att genomföras på din arbetsplats och beräknas ta ca. 30 minuter att genomföra. Materialet från enkäten kommer att behandlas konfidentiellt och det kommer att förvaras så att ingen obehörig kommer att kunna ta del av det. Vi har valt att använda oss av Microsoft Forms för att Ni ska kunna vara helt anonyma och inte behöva lämna några uppgifter om er. När arbetet är klart kommer materialet från enkäten raderas. Skolan ni arbetar vid kommer inte att kunna identifieras i examensarbetet och vi arbetar för att du som enskild person inte ska komma till skada utifrån dina svar. Ni kan läsa mer om de vetenskapliga principer vi följer på länken nedan:

<https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>

Har du några frågor så hör gärna av dig.

Helene Löfberg och Emma Cronemark

.....

Studentens/studenternas underskrift/er

Kontaktuppgifter: Helen Löfberg/ Emma Cronemark

Telefonnummer:

E-mailadress:

Ansvarig lärare/handledare:

Lisbeth Ohlsson

Universitetslektor

Mail:

Kontaktuppgifter Högskolan i Kristianstad:

www.hkr.se

044-2503000

Bilaga 3

Missivbrev till rektor

Fakulteten för
lärarutbildning

På specialpedagog- och speciallärarprogrammet vid Högskolan Kristianstad skriver studenterna ett självständigt arbete under sin sista termin. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie med utgångspunkt i en forskningsfråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid olika verksamheter, i form av till exempel intervjuer, enkäter och observationer. Ansvarig för dina personuppgifter är Högskolan Kristianstad. Enligt EU:s dataskyddsförordning har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i studien, och vid behov få eventuella fel rättade. Det självständiga arbetet motsvarar 15 högskolepoäng. När detta har blivit godkänt publiceras det i databasen DIVA

<https://www.hkr.se/om-hkr/organisation/laranderesurscentrum/publicering/>

2022-03-21

Missivbrev

Vi heter Helene Löfberg och Emma Cronemark och läser till specialpedagoger vid Högskolan i Kristianstad. I utbildningen ingår att göra ett magisterarbete, vilket är anledning till att denna intervju- och enkätstudie kommer att genomföras.

Lärare i skolan kan stöta på situationer som är utmanande i relationen till deras elever. Hur ser lärarna på sitt relationsskapande i samspel med eleverna i sitt klassrum och hur skulle specialpedagogen kunna vägleda läraren i detta arbete. Hur kan organisationen ge förutsättningar för att det relationsskapande arbetet ska lyckas?

Vår förhoppning är att vi med hjälp av denna intervjustudie ska komma närmare vetskapen om hur specialpedagoger kan vägleda lärare i sitt relationsskapande till deras elever i sitt klassrum.

Syftet med vårt arbete är alltså att undersöka hur lärares relationsskapande till sina elever kan stärkas med särskilt fokus på hur specialpedagoger kan vägleda lärarna i detta arbete och vilka förutsättningar och utvecklingsmöjligheter som finns i organisationen.

Du som rektor blir tillfrågad att medverka i denna studie samtidigt som lärare vid din enhet kommer få möjlighet att besvara en enkät om hur de ser på specialpedagogens roll och hur specialpedagogen kan stötta dem i sitt arbete. Specialpedagogerna kommer bli intervjuade för att få ge sin bild av hur de anser att deras arbete ska se ut och hur de kan vägleda kollegorna. Denna empiri kommer vi sedan att analysera utifrån det syfte vi har med vår undersökning.

Det är helt frivilligt att medverka i undersökningen och du kan när som helst avbryta din medverkan. Intervjun kommer att genomföras på din arbetsplats och beräknas ta 30-60 minuter. Materialet från intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och det kommer att förvaras så att ingen obehörig kommer att kunna ta del av det. När arbetet är klart kommer inspelat material från intervjuerna att raderas. Inga enskilda personer eller skolan ni arbetar vid kommer att kunna identifieras i examensarbetet. Ni kan läsa mer om de vetenskapliga principer vi följer på länken nedan:

<https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>

Har du några frågor så hör gärna av dig.

Helene Löfberg och Emma Cronemark

.....

Studentens/studenternas underskrift/er

Kontaktuppgifter: Helen Löfberg/ Emma Cronemark

Telefonnummer:

E-mailadress:

Ansvarig lärare/handledare:

Lisbeth Ohlsson

Universitetslektor

Mail:

Kontaktuppgifter Högskolan i Kristianstad:

www.hkr.se

044-2503000

Samtyckesblankett

Jag har tagit del av ovanstående information och samtycker till att delta i studien:

Ja   O

Nej   O

Ort:..... Datum:.....

Namn: .....

Namnförtydligande .....

Återlämnas till.....senast den.....

Bilaga 4

Intervjuguide rektor

1. Hur vill du se att dina specialpedagoger ska genomföra sitt uppdrag, vad tycker du är deras arbetsuppgifter?
2. En del lärare besvarar vår intervjuenkät med att skriva att de vill att specialpedagogen ska arbeta som speciallärare, hur tänker du kring det?
3. Hur kan skolan arbeta med att få en ökad förståelse bland lärarna kring specialpedagogens uppdrag?
4. Hur anser du att det relationsskapande arbetet till (med?) eleven ska gå till/se ut?
5. Hur kan du som rektor hjälpa lärarna till att få fler möjligheter att skapa goda relationer till sina elever?
6. Hur tycker du att en specialpedagog skulle kunna hjälpa lärare att skapa goda relationer?
7. Hur organiseras skolans stödinsatser? Olika beroende på årskurs?
8. Det har framkommit i vår undersökning att många skulle uppskatta att ha en specialpedagog kopplad till sig och sin klass, hur ser organiseringen ut med de två specialpedagogerna ni har? Hur kommer det sig att ni gjort så?
9. Hur ser du på arbetet med att organisera skolan för att på bästa sätt gynna arbetet med att skapa goda relationer till eleverna?
10. Båda specialpedagogerna beskriver att ni för ca. 2 år sedan gick igenom en omorganisation. Hur har omorganisationen skapat bättre förutsättningar för elever och lärare i arbetet med att skapa goda relationer?

Bilaga 5

Intervjuguide specialpedagoger

1. Berätta kortfattat om skolan och hur organisationen ser ut?
2. Vilken är din uppfattning av rollen som specialpedagog och vilken är din huvudsakliga arbetsuppgift?
3. Hur är det specialpedagogiska stödet organiserat vid skolan och vilka är de möjliga utmaningarna ni kan se?
4. Vilka utmaningar i det relationsbyggande arbetet kan du se att lärare har? Vilka skillnader ser du mellan årskurserna?
5. Vilka är framgångsfaktorerna som du ser i lärarens relation till sina elever?
6. Ser ni skillnad på de lärare som har kort respektive lång erfarenhet inom yrket, när det gäller det relationsskapande arbetet? På vilket sätt?
7. Hur ser arbete ut med att stötta lärare i det relationsbyggande arbetet i klassrummet?
8. Vad tror du att lärarna förväntar sig av dig som specialpedagog, när det gäller det relationsbyggande arbetet i klassrummet?
9. Vilka tidigare erfarenhet har du av relationsbyggande arbete med lärare?
10. Finns det något du saknar som specialpedagog i arbetet med att vägleda lärarna till goda relationer i klassrummet?
11. Hur skulle du vilja beskriva skolans organisation när det gäller att skapa rätt förutsättningar för ditt arbete med att vägleda lärarna i det relationsskapande arbetet? Vad skulle kunna utvecklas?

Bilaga 6

Enkätfrågor till lärarna

1. I vilken/vilka årskurser undervisar du?
2. Hur länge har du arbetat som lärare?
3. När du skapar goda relationer till elever, vilka är framgångsfaktorerna?
4. När du skapar goda relationer till elever, vilka utmaningar möter du?
5. Hur skulle du skatta dina förutsättningar att skapa goda relationer till dina elever?
6. Hur viktigt tycker du att relationen till eleven är för att de ska ha möjlighet att nå kunskapsmålen?
7. Vilken är specialpedagogers huvudsakliga uppgift enligt dig?
8. Hur skulle du vilja att specialpedagoger i allmänhet skulle kunna vägleda dig i det relationsskapande arbetet?
9. Vilka förväntningar anser du är rimliga att ha på specialpedagogers arbete med att vägleda lärarna i det relationsskapande arbetet?
10. Var anser du att det specialpedagogiska arbetet med elever bör ske? Exempelvis i klassrummet eller någon annanstans.
11. Hur kan ett välfungerande samarbete med en specialpedagog se ut?
12. På vilka sätt kan du se samband mellan elevers sätt att agera i klassrummet och relationen mellan dig och eleverna? Vänligen beskriv
13. Hur ser du på sambandet mellan kunskapsinhämtning och välbefinnande hos eleven?
14. Hur skulle du vilja beskriva skolans organisation när det gäller att skapa rätt förutsättningar i specialpedagogens arbete med att vägleda dig i det relationsskapande arbetet? Vad skulle kunna utvecklas?